

Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta
Ústav jižní a centrální Asie

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Ksenia Zingfeld

Indologie v Rusku

Indology in Russia

V Praze, 2012

Vedoucí práce: doc. PhDr. Svetislav Kostić, Dr.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval/a samostatně, že jsem řádně citoval/a všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, 24.5.2012

*.....Zingfeld.....
Jméno autora/autorky*

Abstrakt

Práce se zabývá vývojem indologie v Rusku během více než 200 let. Cílem je seznámit čtenáře s hlavními body rozvoje této disciplíny a podát přehled významných osobností a jejich nejdůležitějších prací. Vzhledem k malé zpracovanosti daného tématu v českém jazyce, může být užitečná pro rozšíření vědomostí o studiu oboru.

Klíčová slova

indologie

Rusko

Abstract

This work deals with the development of Indian studies in Russia for more than 200 years. Its purpose is to give the reader the notion of the main phases of development of indology and to familiarize with the most outstanding scientists and their works. Taking into consideration that the subject has been insufficiently studied in the Czech language the work can be useful in the development of this area of knowledge.

Keywords

indology

Russia

Obsah

Úvod	6
1 Vývoj indologie v Ruském impériu	7
1.1 První poznatky o Indii	7
1.2 Počátky indologie v 18. století	8
1.3 19.století	11
1.3.1 Směry výzkumu a univerzitní výuka.....	11
1.3.2 Osobnosti 19. století.....	13
2 Indologie po Říjnové revoluci	18
2.1 První polovina 20. století	18
2.1.1 Směry výzkumu a univerzitní výuka	18
2.1.2 Osobnosti první poloviny 20. století	19
2.2 Druhá polovina 20. století	23
2.2.1 Směry výzkumu a univerzitní výuka	23
2.2.2 Osobnosti druhé poloviny 20. století	25
2.3 Moderní indologie	36
2.3.1 Směry rozvoje	36
2.3.2 Osobnosti	37
Závěr	41
Seznam použité literatury	42

Úvod

Cílem práce je dát přehled dějin a vývoje indologie v Rusku od jejích počátku až do dnešní doby. Téma dějin ruské indologie není dostatečně zpracované v samotném Rusku, natož v České republice. V 19. století jsou to drobné články v *Novinách Ministerstva osvěty*, zprávy z protokolů a univerzitních dějin. Následující století a změny jim přinesené značně ovlivnily objektivitu disciplíny, která je natolik propojena s dějinami Ruska. Mezi nejvýznamnější se dá vyjmenovat článek Roericha Ju.N. v anglickém jazyce, *Rusko a Indie*¹, publikace Šochina V.K. *Starověká Indie v kultuře Rusi*², *Obraz Indie. Zkoumání starověké Indie v SSSR*³ Vigasina A.A. a Bongard-Levina G.M., články *O studiu sanskrutu v Sovětském Svazu* Kaljanova V.I., *O studiu moderních indických jazyků v 19. století* Beskrovného V.M. a článek Barannikova A.P. *Sovětská indologie*⁴. Až po perestrojce vychází méně idealizované přehledy jako například *Dějiny domácí orientalistiky do poloviny XIX. století*⁵ o sedm let později *Dějiny domácí orientalistiky od poloviny XIX. století do roku 1917*⁶.

Jako zdroje pro napsání práce posloužily především bibliografické slovníky, encyklopedie a několik již zmíněných článků. Kromě popisu přínosu ruské indologie práce má posloužit jako přehled indologů a jejich děl pro snažší vyhledání potřebné literatury.

Práce je členěna chronologicky. První kapitola se soustředí na rané počátky rusko-indických vztahů a první poznatky o Indii. Každá následující kapitola se zaměřuje na konkrétní století či období a zahrnuje v úvodu popis stavu vědy, směry badatelské činnosti a jejich změny a vyjmenování osobností s biografickými údaji, přehledem jejich prací a případně bližším seznámením s jejich obsahem.

---

¹ Халифин, Н.А., Литвинский, Б.А., Антонова, К.А. *Россия и Индия*. Москва: Наука, 1986. 356 с.

² Шохин, В.К. *Древняя Индия в культуре Руси (XI – середина XV в.)*. Источниковедческие проблемы. — Москва: ГРВЛ издательства Наука, 1988. 342 с.

³ Bongard-Levin, G., Vigin, A. *The image of India: The Study of Ancient Indian Civilization in the USSR*. М.: Progress, 1984. 271 p.

⁴ Баранников, А.П. *Советская индология*. Известия Академии наук СССР. Отделение литератур и языка. Т. 7, вып. 1. 1948.

⁵ Коллектив авторов. *История отечественного востоковедения до середины XIX века*. 1990. 435 с. ISBN: 5-02-016933-1.

⁶ Коллектив авторов. *История отечественного востоковедения с середины XIX века до 1917*. Москва: Восточная литература, 1997. 536 с.

1 Vývoj indologie v Ruském impériu

1.1 První poznatky o Indii

Vztahy mezi Ruskem a Indií mají dlouhodobou tradici. Někteří ruští dějepisci datují první kontakty IX. stoletím. Dosvědčuje to svědectví arabských cestovatelů a četné numizmatické nálezy na území Kyjevské Rusi. Od té doby kontakty mezi dvěma zeměmi měly různou intenzitu, ale nikdy úplně nepřestaly a také nikdy neměly nepřátelskou povahu.

Písemné zmínky o Indii se objevují od samého počátku písemnictví na Rusi. V prvním ruském letopise z 12. století je o ní zmíněno jako o zemi na okraji známého světa.

Veškeré tehdejší poznatky o Indii byly zprostředkovány cestovateli do Egypta, kde slyšeli vyprávění Arabů, kteří ji navštívili. Představy byly také ovlivněny řeckou literaturou, která v Rusku byla spojená především s pravoslavím. Tak se například objevuje překlad *Pověsti o poustevníkovi Varlaamovi a indickem careviči, Křestanská topografie, Skutky apoštola Tomáše*. Ve sbírce *Fyziolog* se popisuje indický slon a bájný pták fénix.

Později než překlady náboženských děl se objevují překlady takových řeckých autorů jako Ptolemaios a Strabon.

Tehdejší znalosti vlastně představovaly sloučeninu skutečných údajů, literární fantazie a křestanské morálky. Indie se jevila jako pohádkově bohatá země, kterou obývají všemožné nestvůry a bájně národy.

„Indie se představovala jako země, kde bylo všechno, co jen žádala duše – bohatství, zázraky, hojná příroda, moudrost a svatost. Církev podporovala tyto představy a vykládala indické zázraky jako křestanské alegorie, poslané Bohem pro poučení“⁷.

Prvním dílem, dávajícím více méně věrohodné informace je „Putování za tři moře“. Jeho autorem je ruský cestovatel XV. století Afanasij Nikitin. Znalosti, které přivezl, se hodně liší od již existujících. Poznamenal, že tato „pohádkově bohatá země“ je neskutečně chudá, *„lidé jsou nazí a bosí... vše je u nich drahé“⁸.*

Jedním z prvních měst, kde se začali usazovat indiští obchodníci byla Astrachaň na pobřeží Kaspického moře. Kdysi to bylo důležité obchodní centrum Mongolské říše. Po jejím rozpadu se stalo hlavním městem Astrachaňského chánství až do ovládnutí a připojení k Rusku Ivanem IV. v roce 1556.

Po nástupu Aurangzéba na Mughalský trůn v Indii začalo potlačování hinduistů.

⁷ Халифин, Н.А., Литвинский Б.А., Антонова К.А. *Россия и Индия*. Москва: Наука, 1986. Стр. 28 – 29.

⁸ Никитин, А. *Хождение за три моря*. Ленинград: Наука, 1986.

Nelehký život v jejich vlasti, obrovské daně a stálé pronásledování a diskriminace skoro ve všech oblastech a také v obchodování donutily některé Indy opustit svoje domovy a zkusit štěstí jinde. Byli to především obchodníci a podnikatelé.

Jak se uvádí v Astrachaňském letopise v roce 1616 do města dorazili první obchodníci z Indie⁹. Michail Fjodorovič, zakladatel dynastie Romanovců, nařídil, aby se novým obyvatelům nečinily žádné překážky ve vyznávání jejich náboženství. Jeho nástupce, Alexej Michajlovič, vydal další nařízení astrachaňským vojevůdcům ve všem bránit Indy a poskytovat jim všemožná privilegia při obchodování.

Vznik indické kolonie v Astrachani umožnil přímý obchod bez zprostředkovatelů. Za nejcennější zboží se považovaly především drahé kovy důležité pro ražbu mincí, hedvábné a bavlněné látky a drahokamy.

Největší rozkvět indického obchodu v Astrachani se odehrával za vlády Petra I. Ten také vydal oficiální příkaz, zajišťující svobodné vyznání a nedotknutelnost osobního života Indů.

Přestože se tolik dařilo obchodu, po dlouhou dobu ztroskotávaly veškeré pokusy o diplomatické a obchodní expedice do samotné Indie. Tři ruská poselství v letech 1646, 1651, 1676 nedorazila do Dillí kvůli tehdejší nestabilitě říše Mughalů a neustálým převratům a povstáním.

Nakonec až čtvrté poselství dosáhlo úspěchu. Vedl ho moskevský kupec Semjon Malenkij v letech 1695 – 1700. Na Aurangzébově dvoře dostal listinu, povolující volně obchodovat a cestovat v celé Indii. Naneštěstí Semjon Malenkij zemřel při zpáteční cestě. Tato listina je pozoruhodná nejen svým obsahem, ale také uměleckou úpravou. Je totiž výsledkem práce předních umělců té doby.

I přes tohle úspěšné poselství se nepodařilo dosáhnout stálého kontaktu mezi Indií a Ruskem. Řada okolností jako vzdálená geografická poloha i to, že obchodní cesta vedla přes Persii, v jejímž zájmu nebylo podporovat ruský obchod, bránily vytvoření jakýchkoli vztahů.

1.2 Počátky indologie v 18. století

Expanze Angličanů v Indii sice zabránila vývoji ekonomických a diplomatických vztahů s Ruskem, ale nemohla omezit kulturní kontakty.

---

⁹ Штылько, А. *Астраханская летопись*. Стр. 6. Астрахань: Типография Н.Л. Рослякова. 1897.

Od konce 17. století ruští cestovatelé začali podnikat cesty do Indie stále častěji. Poznatky, které s sebou přiváželi, zaujímaly veřejnost a vědce natolik, že záhy začalo hlubší zkoumání života indických národů a jejich dějin.

Začátky orientalistiky v Rusku souvisely s celkovým rozvojem vědy v zemi. Iniciátorem inovačních reforem školství a přejímání evropské vědy a výzkumných postupů byl Petr Veliký. Dobře chápal, že Rusko potřebuje lidi, schopné komunikovat a napomáhat obchodním a politickým vztahům imperia s jeho asijskými sousedy, nemluvě o naléhavé potřebě celkové modernizace státu. Pozornost byla především věnována zemím Dálného Východu, Japonsku a Číně, Předního a Středního Východu. Indie, vzhledem ke své geografické poloze vůči Rusku, nebyla první na seznamu potencialních partnerů, nicméně i tady Petr Veliký projevil svou vervu sblížit se s východem. Už v letech 1695, 1714, 1717 a 1721 posílá do Indie poselství a výzkumné expedice.

Tak se prvním mezníkem vývoje indologie a orientalistiky v Rusku stala vláda Petra Velikého. Jeho dávný záměr založit akademii věd se uskutečnil v roce 1724 až po smrti cara. Z důvodu neschopnosti dosazovat do funkcí vlastní vědce bylo nařízeno pozvat z Evropy tamní učence. Zároveň se zřízením akademie byla založena Akademická univerzita, předchůdce Petrohradské státní univerzity, a Gymnázium¹⁰.

Brzy se na Petrohradské Akademii věd objevuje první, původem německý, orientalista G.S. Bayer. Jako samouk se zabýval semitskými jazyky, později čínštinou. V Petrohradě začal studium sanskrtu a to nejen podle knih, ale i od v té době pobývajícím v hlavním městě Inda. Nenechává stranou ani novindické jazyky. Získal přístup k orientálním dokumentům z obchodní mise do Pekingu z roku 1728. Z toho pak vzešly dva články *Elementa Litteraturae Brachmanicae, Tangutanae, Mungalicae*¹¹ a *Elementa Brahmanica, Tangutana, Mungalica*¹². Bayer se v nich zmiňuje o gramatikách drávidských jazyků, pořízených misionáři, tamilštině, telugština a jejich písmech. Popisuje písmo dévanágarí a uvádí několik indoárijských jazyků jako jsou hindština, gudžarátština a maráthština.

G.S. Bayer, působící na Petrohradské Akademii věd od samého jejího založení, patřil do první generace vzdělavců, jež pomohli vybudovat Rusku vlastní základ pro orientalistiku a jazykovědu. Mladé evropské disciplíny v Rusku byly ještě v zárodku. Shromáždování znalostí nakonec vyústilo do postupné systematizaci vědeckého bádání, i když ještě stále bylo

---

¹⁰ Зеленеv, Е.И., Касевич, В.Б., *Введение в востоковедение. Общий курс*. Санкт-Петербург: КАРО, 2010. ISBN: 978-5-9925-0598-6.

¹¹ *Commentarii Academiae Scientiarum Imperialis Petropolitanae*, Tomus III, 1732.

¹² *Commentarii Academiae Scientiarum Imperialis Petropolitanae*, Tomus IV, 1735.

privilegiem jednotlivců.

Hlavní směry tehdejší indologie jsou sanskrt a jazykověda. Ke konci století v Akademii věd už byly uloženy tamilské rukopisy. Objevují se také první překlady staroindické literatury. V té době v Rusku ještě nebyli takoví znalci sanskrtu, aby udělali překlad z originálu, proto se muselo využívat prostřednictví evropských jazyků. Autory překladů často ani nebyli orientalisté, nýbrž velcí nadšenci pro kulturu jiných zemí. Tak v roce 1762 vyšel překlad z francouzštiny *Pilpajovy politické a mravoučné bajky*¹³ Vychází také *Bhagavatgíta nebo besedy Kršny s Ardžunou*¹⁴ Petrova A.A. V roce 1792 dějepisec Karamzin N.M. publikuje svůj překlad z anglického jazyka úryvků *Šakuntaly*¹⁵.

Za prvního ruského indologa se považuje Lebeděv Gerasim Stepanovič (1749 - 1817). Podle vzdělání to byl muzikant, ale jeho zájem o indické jazyky a kulturu byl tak veliký, že zasvětil jejích studiu většinu svého života. Od roku 1775 strávil v Indii 12 let. V Kalkatě organizoval divadlo, kde předvedl dvě anglické hry, které sám přeložil do bengálštiny. Jeho jméno je tak spojeno se vznikem novodobého indického divadla. Po prvním velkém úspěchu se rozhodl investovat do divadla všechny svoje peníze. Angličti konkurenti ho však přivedli na mizinu.

Přestože Lebeděv neměl odborné vzdělání, práce, které napsal, představují velký vědecký zájem. Zanechal po sobě popisy obyčejů a každodenního života Indů a kromě toho *Grammatiku smíšených nářečí hindustánu*, která byla poprvé vydána v Londýně v roce 1805 na vlastní náklady Lebeděva G.S. Jeho sbírka dokumentů a děl, týkajících se Indie, posloužila ještě mnohým pokolením indologů.

V letech 1787-1789 vychází na pokyn Kateřiny II. německému vědci působícímu v Rusku srovnávací slovník jazyků. Obsahoval výrazy ve více než 200 jazycích a nechyběly ani novindické – hindština, paňdžábština, bengálština, tamilština, malajalamština, romština. Výrazy zapsané azbukou často byly jen přiblíženou variantou znění a jelikož lidí, zapisujících tyto výrazy po celém světě většinou neměli s jazykovědou nic společného, vloudilo se hodně chyb jako například zařazení sanskrtského slova pro oheň do jazyka malajalam. Tehdejší stav filologických postupů ani nemohl umožnit vznik přesnější práce v této oblasti.

---

¹³ *Политические и нравоучительные басни Пильная, философа индийского*. Пер. с фран. Волкова, Б. Санкт-Петербург, 1762. 280 с.

¹⁴ *Багуат-гета или беседы Кришны с Арджуном*. Пер. с англ. Петрова, А.А.. Москва, 1788. 213 с.

¹⁵ *Сцены Саконталы, индийской драмы*. Пер. Карамзина, Н.М., Московский журнал, 1792, ч. 6, кн. 1, стр. 25 — 156, 294 — 323.

1.3 19. století

1.3.1 Směry výzkumu a vývoj univerzitní výuky

Zatímco v předchozím století téměř nebyly dotčeny jiné disciplíny indologie než jazyky a jazykověda, v 19. se začínají objevovat články na jiná témata.

Zeměpisné vědomostí se zpočátku doplňují publikacemi přeložených i originálních cestopisů a pojednáními o nich. Několik článků na zeměpisné téma píše i Minajev I.P. Hodně publikací se věnuje cestovateli z 15. století Afanasiju Nikitinu, který jako jeden z prvních Rusů navštívil Indii a zanechal písemné svědectví své cesty¹⁶. Podle některých vědců ale tato zkušenost neměla žádný vliv na tehdejší znalosti o Indii a teprve s rozvojem indologie byla oceněna¹⁷. Dostává se pozornosti i fyzickému zeměpisu. Kolem dvaceti článků pojednává o indickém podnebí a povrchů. Téměř nedotčený zůstává ekonomický zeměpis. Stejně poměrně malé pozornosti jako zeměpis se těší i etnografie. Největší zájem v této otázce zřejmě vyvolává postavení indických žen a několik článků se zabývá indickými kastami¹⁸.

Indická ekonomika se objevuje na scéně až v polovině 19. století, ale je lépe představena. Píše se o zemědělství, průmyslu, dopravě, financích¹⁹.

V 19. století se publikuje stále více překladů a převyprávění indické literatury. V centru zájmu je výhradně sanskrtská literatura a její nejznámější díla a autory. Výchází tak úryvky z eposů *Rámájany* a *Mahábháraty*, dramatu *Šakuntala*. Minajev I.P. publikuje několik děl indického folkloru. V časopisech vychází pár pohádek přeložených z francouzštiny a angličtiny. Studia o sanskrtské literatuře patří nevýznamnějším indologům tohoto století - Adelungovi F., Petrovovi P.J., Böhtlingkovi O., Minajevovi I.P. Kossovičovi K.A. aj.

Vědců píšících o jazykovědě je jen několik. Nejvíce publikovaných článků patří Böhtlingkovi a Kossovičovi. Kromě teoretických článků o struktuře sanskrtu, píše se i o jeho podobnosti se slovanskými jazyky. Moderní indické jazyky jsou na pokraji zájmu a v bibliografickém slovníku najdeme jenom článek Petrova P.Ja. „O hlavních nářečích severní Indie“. Důležitým dílem tohoto období je sanskrtsko-německý a sanskrtsko-ruský slovník.²⁰

Od poloviny 19. století se probouzí zájem o indická náboženství, především

¹⁶ Никитин, А. *Хождение за три моря: 1466 — 1472*. Москва: Сов. Россия, 1980. 206 с.

¹⁷ Ю.Н. Рерих и история отечественной индологии. Серебряный, С.Д. Петербургский Рериховский сборник. Вып. V. Санкт-Петербург, 2002. Стр. 20 – 77.

¹⁸ Viz. Котовский, Г.Г. *Библиография Индии: дореволюционная и советская литература на русском языке и языках народов СССР, оригинальная и переводная*. Москва: Изд. восточной литературы, 1959. Стр. 30 – 50.

¹⁹ Viz. tamtéž str. 117 – 124.

²⁰ Viz. tamtéž str. 174 – 181.

buddhismus. Hlavní práce patří sinologovi Vasiljevovi V.P. a jeho žákovi Minajevovi I.P. a Oldenburgovi S.F. Pouze pár článků se věnuje džajnismu a indickému islamu. O brahmanismus se zajímá především Ovsjaniko-Kulikovskij D.N.²¹

Očekávány je zájem o starověké dějiny. Zabývají se jimi téměř výhradně články. Patří například Stojanovovi A.N. a Kudrjavskému D.N. Vychází i několik přeložených monografií, většinu ze kterých napsal Main H.S. Několik publikací se věnuje britské nadvládě²².

Od samého založení Fondu překladů východních písemných památek v Británii v roce 1828 ruské univerzity pravidelně dostávali nové evropské překlady. Bengálská Asijská společnost projevila iniciativu k vzájemné výměně vědeckými pracemi, které byly uloženy na univerzitních knihovnách a v Asijském muzeu.

Univerzitní vzdělání devatenáctého století zažilo několik ústav. Akademická univerzita, zavřena po smrti Lomonosova M.V. byla nařízením Alexandra I. znovu obnovena v roce 1819²³. Rozšířila se výuka východních jazyků. Kromě Petrohradské univerzity se vyučovaly na Moskevské univerzitě, založené v roce 1755, a také na Derptské, Vilniuské, Charkovské a Kazaňské, kde katedra východních jazyků byla otevřena v roce 1807. Důležitou událostí je založení Asijského muzea v roce 1818. v Petrohradě. První v Rusku katedra sanskritu byla otevřena na Kazaňské univerzitě v roce 1842. V roce 1855 na Petrohradské univerzitě se podle nařízení Nikolaje I. otevírá fakulta východních jazyků a postupně se Petrohrad stává centrem orientalistiky.

Indologii 19. století charakterizuje univerzálnost. Velké množství témat stále není dotčeno a rozpracováno. Jednotliví badatelé se musejí věnovat hned několika oblastem zkoumání. Velká je intenzita spolupráce mezi jednotlivými univerzitami a to i se zahraničními. Ruští badatelé si vyměňují s indickými vědci materiály na nejrůznější témata, kromě jazykovědy je to archeologie, zeměpis, medicína atd.²⁴ Systematizuje se výuka indologických předmětů a v knihovnách se stále shromažďuje vědecký materiál. Hlavním centrem indologie je nadále Petrohrad. Napomáhají četné vědecké společnosti jako například Ruská geografická společnost, Ruská archeologická společnost, Petrohradská společnost orientalistiky

---

²¹ Viz. tamtéž str. 60 – 63.

²² Viz. tamtéž str. 64 – 69.

²³ Зеленов, Е.И., Касевич, В.Б. *Введение в востоковедение. Общий курс*. Санкт-Петербург: КАРО, 2010. ISBN: 978-5-9925-0598-6.

²⁴ Мратхузина, Г.Ф. *Российско-индийские отношения в отечественной историографии: диссертация кандидата исторических наук*. 07.00.09. Казань, 2001.

1.3.2 Osobnosti 19. století

V 19. století se mezi původně německými vědci jako vynikající sanskrtisté Leopold von Schroeder a Bernhard Dorn začínají objevovat i původně ruští indologové.

Významným sanskrtistou tohoto období se stal Lenc Robert Christianovič (1808 – 1836) - první narozený v Rusku profesor sanskrtistu. V 30. letech 19. století studoval v Evropě východní jazyky a především ho zajímal sanskrt. Mimo jiné byl žákem zakladatele srovnávací jazykovědy Franze Boppa. Je zajímavé poznamenat, že ještě než vznikla tato disciplína, v Rusku vyšly studie o vztahu mezi sanskrtem a ruštinou.

Lenc R.Ch. zemřel v pouhých 28 letech a proto velká část jeho prací byla vydána posmrtně. Mezi jeho významné práce patřil například rozbor jednoho životopisu Buddhy Lalitavistary, *Urwasia, fabula Colidasi textum sanscritum edidit, Apparatus criticus ad Urwasiam*. V roce 1833 v němčině vyšla Lencova disertační práce *Bericht über eine im Asiatischen Museum deponirte Sammlung Sanscrit-Manuscripte* a práce *De affinitate linguae Slavicae et Sanscrite*. Přestože se to nezdá být moc, v době začátku rozvoje orientalistiky a neexistence indologie jako samostatné disciplíny i toto bylo významným přínosem pro vědu.

Se jménem orientalisty a jazykovědce Petrova Pavla Jakovleviče (1814 – 1875) je spojen počátek systematického přednášení sanskrtu v Rusku. Působil na první katedře sanskrtu založené v roce 1842 na Kazaňské univerzitě. Velmi nadaný na jazyky vědec studoval na univerzitě arabštinu, turečtinu a perštinu a vzápětí se začal zajímat o sanskrt. Jeho učitelem se stal jen o pár let starší Lenc. Jednou z prvních Petrovových prací byl překlad úryvku Rámajány s gramatickým rozbohem a poznámkami, ale v té době ještě nebylo možné vydat text psaný dévanágarí. Jako nadějný vědec byl v roce 1838 vyslán do Evropy pro další studium a po návratu nastoupil na Kazaňskou univerzitu. Mimo jiné přednášel sanskrtskou literaturu a dějiny Kašmíru. Pro účely výuky také sestavil antologii sanskrtské literatury²⁵. Další jeho překlady jsou úryvky z *Mahábháraty - Pověst o rybě*²⁶, *Únos Draupadi*²⁷, *Pověst o Savitrovi*²⁸ a mnoho jiných sanskrtských děl. Jako člověk velmi uzavřený Petrov P.A. dával přednost domácímu bádání a jen zlomek svých prací publikoval. Musí se poznamenat jím

²⁵ *Санскритская Антология. Отделение I. (Изречения, отрывки эпические, сказки, басни, отрывки описательные и лирические)*. Казань, 1846.

²⁶ Матсьопакьянам или сказание о рыбе. (Из Махабхараты). Пер. с санскрита Петрова, П. Москвитянин, 1841, ч. 4, № 8. Стр. 404 — 409.

²⁷ *Похищение Драупади*. (Из Махабхараты). Пер. с санскрита Петрова, П. Отечественные записки, Санкт-Петербург, 1841, т. 19 № 19. Стр. 185 — 197.

²⁸ *Повесть о Савитри*. (Из Махабхараты). Пер. с санскрита Петрова, П. Москвитянин, 1841, ч. 6, № 12. Стр. 337 — 352.

sestavený program výuky sanskrtu a sanskrtské literatury pro Kazaňskou univerzitu²⁹, který vypovídá o svém autorovi jako o velmi pečlivém a poctivém učiteli. Po smrti vědce jeho unikátní knihovna byla věnována Moskevské univerzitě.

Iranista, hebraista a sanskrtista Kossovič Kajetan Andrejevič (1815 - 1883) podobně jako jeho vrstevník Petrov P.Ja. začal studovat sanskrt jako samouk. V roce 1854 začal sestavovat sanskrtsko-ruský slovník, který však nedokončil. Od roku 1841 učil na katedře sanskrtu na Kazaňské univerzitě a později v roce 1858 se stal vedoucím nově založené katedry sanskru na Petrohradské univerzitě, kde přednášel sanskrt. Katedra byla později několikrát přejmenována. Kossovič je známý především pro svoje překlady sanskrtských děl jako Mahabharata a Bhagavatgíta. První překlad epizody z Mahábháraty publikoval v naučném literárním časopise *Moskviťanin*³⁰.

Otto von Böhtlingk (1815 – 1904) indolog, turkolog, slavista a tibetolog. Studoval na petrohradské, berlínské a bonnské univerzitě. Vydával texty a překlady sanskrtské krásné a vědecké literatury. Patří mu sbírka gnómické poezie *Indische Spruche Sanskrit und Deutsch, Sanskrit-Chrestomathie*³¹. Vydal Paniniho gramatiku s komentářem v němčině³² a v roce 1887 podruhé s úplným překladem. Jako mnozí indologové pobýval v Německu pro zdokonalení svých znalostí sanskrtu. Nejvýznamnější jeho práce je sanskrtský slovník³³ sestavený ve spolupráci s Rudolfem von Rothem. Je také autorem řady překladu sanskrtské literatury jako například *Kalidásův Prsten, Mrtšakatika*³⁴.

Minajev Ivan Pavlovič (1840 – 1890) jeden z prvních absolventů čínsko-mandžuského oddělení Petrohradské univerzity. Kromě tradičního v té době zájmu o sanskrt se začal zajímat o buddhologii. V roce 1869 získal titul magistra za zpracování překladu *Pratimokša sútry*, která vyšla v příloze *Zápisů akademie věd* spolu s originálním textem³⁵. Několik článků v *Časopise Ministerstva národní osvěty* věnoval buddhistickým džátakám: *Několik slov o Buddhových zrozeních*³⁶, *Několik slov o buddhistických džátakách*³⁷, *Indické pohádky*³⁸. V

²⁹ Программа для преподавания санскритского языка и литературы при Импер. Казанском Университете. Ученые Записки Казанского Университета, 1842 г., кн. 2. Стр. 77—95.

³⁰ Сундас и Упасундас. Эпизод из Магабхараты. Пер. Коссовича, К. Москвитянин, 1844, ч. 1, № 2. Стр. 311 — 329.

³¹ von Otto Böhtlingk. *Indische Spruche Sanskrit und Deutsch, Sanskrit-Chrestomathie*. St. Petersburg: K. Akademie, 1877. 372 s.

³² von O. Böhtlingk. *Panini's acht Bücher grammatischer Regeln. Hrsg. und erläut.* Bd. 1-2. - Bonn, 1839 – 1840.

³³ von Otto Böhtlingk, von Rudolf Roth. *Sanskritwörterbuch*. Санкт-Петербург, 1852—75.

³⁴ *Mrtšakatika, d. i. das irdene Wägelchen, eindem König Çudraka zugeschriebenes Schauspiel*. Übers von O. Böhtlingk. Sp. Pb., 1877. 213 S.

³⁵ Минаев, И.П. *Пратимокша-сутра, буддийский служебник*. ИРАН, т. 16, прил. 1, 1869.

³⁶ Минаев, И.П. *Несколько слов о перерождениях Будды*. Журнал Министерства Народного Просвещения, 1871, № 11. Стр. 87 — 133.

roce 1972 obhájil disertační práci *Přehled fonetiky a morfologie jazyka páli*, což byla první gramatika této řeči³⁹.

V letech 1874 – 1875 Minajev podnikl cestu do Indie, z níž vzešlo několik publikovaných článků z putování a sbírka pohádek. *Z cesty do Indie* vypráví o Rammohan Royovi a nové „sektě“ Brahma samadž, která byla založena v Bengálsku v roce 1828. *V Biháru* také popisuje cestu do tohoto státu. Plný popis své první a nejdelší cesty Minajev publikuje v knize *Zápisky z Cejlonu a Indie*⁴⁰. Později v letech 1880 a 1885 – 1886 podnikl další dvě cesty na východ, během kterých si vedl deníky - *Deníky z cest do Indie a Barmy*⁴¹. Byly publikovány až v roce 1955. Ještě během svého prvního putování nasbíral materiál pro sbírku *Indické pohádky a legendy z Kamaonu z roku 1975*⁴².

Za největší přínos Minajeva I.P. je považována práce *Buddhismus. Bádání a prameny*⁴³, ve které, jak sám píše, neřeší žádné nové otázky a věnuje se osudu starověké buddhistické obce. Kromě toho pokračuje v publikaci buddhistické texty převážně v jazyce páli⁴⁴.

Kromě vědecké činnosti od roku 1873 přednáší na katedře srovnávací jazykovědy a v roce 1883 je pozván na fakultu orientalistiky, kde přednáší sanskrit a literaturu.

Tři Minajevovi žáci Kudrjavskij D.N., Oldenburg S.F. a Ščerbatskoj F.I. se stali významnými indology.

Sergej Fjodorovič Oldenburg (1863 – 1934) paleograf, orientalista a jeden ze zakladatelů ruské indologické školy. Studoval na Perohradské univerzitě. Jeho kandidátskou prací byla fonetická a morfologická studia prákrtu magadhi. Na rozdíl od většiny ostatních vědců místo soustředění se na sanskrtské a védské literatuře, začal zkoumat indický folklor. V evropských knihovnách studoval rukopisy, což mu umožnilo sestavit přehled veškeré indické literatury, týkající se buddhistických legend.⁴⁵ Sbírkou legend obsahuje Bhadrakalpavadanu a Džátakamalu spisovatele Arja Šury. V plánu měl vydat *Ašoka*

---

³⁷ Минаев, И.П. *Несколько слов о буддийских джатаках*. Журнал Министерства Народного Просвещения, 1872, № 6. Стр. 185 — 224.

³⁸ Минаев, И.П. *Индийские сказки*. Журнал Министерства Народного Просвещения, 1874, № 11. Стр. 68 — 104; 1876, № 2. Стр. 368 — 403; № 4. Стр. 314 — 340; № 5. Стр. 69 — 97.

³⁹ Минаев, И.П. *Очерк фонетики и морфологии языка пали*. Санкт-Петербург: 1972.

⁴⁰ Минаев, И.П. *Очерки Цейлона и Индии*. Санкт-Петербург: 1878.

⁴¹ Минаев, И.П. *Дневник путешествий в Индию и Бирму. 1880 и 1885—1886*. Москва: 1955.

⁴² Минаев, И.П. *Индийские сказки и легенды, собранные в Камаоне в 1875*. Москва: 1966.

⁴³ Минаев, И.П. *Буддизм. Исследования и материалы*. т. I, вып. 1 и 2, Санкт-Петербург, 1887. Записки Историко-филологического Факультета, т. XVI.

⁴⁴ *Jour. of the Pali-Text society*, 1885, 1886, 1887, 1889. Записки восточного отделения Императорского археологического общества, т. I, IV.

⁴⁵

avadana mala, ale tento záměr byl uskutečněn až v 60. letech⁴⁶. V práci nad dílem Arja Šury pokračoval Barannikov A.P. a Volkova O.F.⁴⁷ Oldenburg přikládal velký význam džátakám a díky jeho studiu originálních textů v několika jazycích otevřel vědecké veřejnosti hodně buddhistických legend.

Oldenburg S.F. se obrácel k pohádkám jako důležitému zdroji pro zkoumání společnosti. Díky jemu byla publikována řada zpracovaných indických pohádek⁴⁸. Hlavní zájmem pro Oldenburga jako pro všestanného orientalistu představoval buddhismus. Napsal velké množství prací na toto téma, například *Ženy - buddhistky*⁴⁹, *Život Buddha, indického učitele života*⁵⁰, *K otázce Mahábhary v buddhistické literatuře*⁵¹. Po smrti svého učitele připravil k tisku a vydal materiály, které sam Minajev vydat nestihl. Jeho úsilím byly publikovány sanskrtské texty, práce na archeologická, kulturologická, historická témata. Nejdůležitějším přínosem bylo vydání ve spolupráci s evropskými učenými buddhistických textů s komentáři. V roce 1897 založil sérii Bibliotheca Buddhica, díky které svět dostal možnost přečíst dosud neznámé buddhistické texty a monografie.

Ščerbatskoj Pjotr Ippolitovič (1866 – 1942) je další žák Minajeva I.P. Po vystudování historicko-filologické fakulty Petrohradské univerzity byl vyslán do Vídně, kde se zabýval sanskrtem a jazykovědou pod vedením známého německého indologa J. G. Bühlera a později v Bonnu u H. Jacobi. Od roku 1928 vedl Institut buddhistické kultury, který byl o dva roky později je reorganizován na Institut orientalistiky, kde Ščerbatskoj řídil indo-tibetský kabinet. V jedné z prvních svých prací *Teorie poznání a logika podle učení pozdních buddhistů*⁵² vysvětluje buddhismus jak mu rozuměli přívrženci jógačáry. Další jeho významná díla jsou *Ústřední koncepce buddhismu a význam termínu „dharma“*⁵³, *Koncepce buddhistické*

⁴⁶ Бонгард-Левин, Г.М., Волкова, О.Ф. *Легенда о Кунале*. Москва: Наука, 1963. 101 с.

⁴⁷ Арья Шура. *Гирлянда джатак, или Сказания о подвигах Бодхисаттвы*. Пер. Баранникова, А.П., Волковой, О.Ф., Москва: 1962. 348 с.

⁴⁸ *Индийские сказки*. Берлин: Госиздат РСФСР, 1923. 144 с.; *Индийские народные сказки*. Обработка Ольденбурга, С.Ф. Гослитиздат, 1957. 159 с.

⁴⁹ *Женщины — буддистки*. Санкт-Петербург: Рус.богатство, 1899, № 1. Стр. 101-115.

⁵⁰ *Лекция, чит. при открытии Первой буддийской выставки в Петербурге в авг. 1919 г.* Пг. 1919. 52 с.

⁵¹ *Записки Восточного отделения Императорского русского археологического Общества*. Санкт-Петербург: 1897, т. 10, вып. 1-4. Стр. 195-196.

⁵² Щербатской, Ф.И. *Теория познания и логика по учению позднейших буддистов. Часть I. Учебник логики Дхармакирти с толкованием Дхармоттары. Часть II. Источники и пределы познания*. Санкт-Петербург: 1903-1909. Фак-т. Вост. языков Имп. Санкт-Петербург ун-та, № 14; *Теория познания и логика по учению поздних буддистов*. АСТА Пресс LTD, том 1, 1995. 395 с. ISBN 5-85962-050-6, том 2, 282 с. ISBN 5-85962-049-7; *The Central Conception of Buddhism and the Meaning of the term «Dharma»*. London, 1923.

⁵³ *Центральная концепция буддизма и значение термина «дхарма»*. Пер. с англ. Б. В. Семичова. Ф.И. Щербатской. Избранные труды по буддизму. Москва: Наука, 1988. Стр. 112—198.

nirvány⁵⁴, *Buddhistická logika*⁵⁵. Překládal také ze sanskrtu – *Indický „Dekameron“: sedmdesát papouškových povídek*⁵⁶. Řada překladů a jiných prací nebyla vydána.

Dmitrij Nikolajevič Kudrjavskij (1867 – 1920) vystudoval historicko-filologický obor na Petrohradské univerzitě. Autor filologických prací a studií o staroindických obřadech. *Jak lidé žili za starých časů. Přehled prapůvodní kultury*⁵⁷. *Vítání ctěného hosta podle staroindických pravidel domácích rituálů*⁵⁸ publikuje v článku časopisu ministerstva národní osvěty, ve kterém na základě grhja-súter rozebírá kdo se považuje za váženého hosta a kdo ze členů rodiny jakým způsobem se účastní rituálu. Vzhledem k tomu, že súter je několik, autor bere v úvahu rozlišnost zvyklostí podle zdrojů. Rozvíjí téma grhja-súter jako zdroje pro zkoumání indoevropské kultury⁵⁹. Podle autora zachovali nejčistší popis původních tradic. Přestože se některé podrobnosti v jednotlivých sútrách liší, celkově popisují stejné obřady. Další významné práce na téma starověké kultury jsou *Čtyři životní etapy starověkého Inda*⁶⁰, *Výzkum v oblasti staroindických domácích obřadů. Úvod. I. Vítání váženého hosta. II. Pasování chlapce na bráhmanského žáka*⁶¹. V poslední knize, kde publikuje svou starší popis uvítacího obřadu, je zajímavý podrobný popis rituálu pasování na bráhmanského žáka. Vypráví o přípravě, průběhu, potřebném inventáři i o nejstarších údajích o této zvyklosti.

Kudrjavskij D.N. vydal také řadu prací na všemožná lingvistická a historická témata z jiných oblastí než je indologie. Zabýval se védským sanskrtem a srovnávací syntaxí. Sestavil sanskrtskou čítanku⁶² a učebnici⁶³.

⁵⁴ Щербатской, Ф. И. *Концепция буддийской нирваны*. Пер. с англ. Б. В. Семичова и А. Н. Зелинского. Ф.И. Щербатской. Избранные труды по буддизму. Москва: Наука, 1988. Стр. 199—262.

⁵⁵ Щербатской, Ф. И. *Буддийская логика*. т. 1-2. Пер. В.И. Рудог. Ф.И. Щербатской. Избранные труды по буддизму. Москва: Наука, 1988. Стр. 54—111.

⁵⁶ *Индийский «Декамерон»: Семьдесят рассказов попугая. Дандин. Приключения десяти принцев*. Пер. с санскрита Н.А.Гиряева и Ф.И.Щербатского. Москва: Восточная литература, 1993. 223 с.; ISBN 5-02-017618-4.

⁵⁷ Кудрявцев, Д.Н. *Как жили люди в старину. Очерки первобытной культуры*, Москва: 1894; 2-е изд., исправл. и дополн., Юрьев, 1902.

⁵⁸ Кудрявцев, Д.Н. *Прием почетного гостя по древнеиндийским правилам домашнего ритуала*. Журнал Министерства Народного Просвещения, Санкт-Петербург: 1896, ч. 305, № 5. Стр. 28 — 60.

⁵⁹ Кудрявцев, Д.Н. *Грихья-сутры, как источник для истории индоевропейской бытовой культуры*. Живая старина. Санкт-Петербург: 1986, вып. 2. Стр. 145 — 156.

⁶⁰ Кудрявцев, Д.Н. *Четыре стадии в жизни древнего индуса*. Юрьев, 1900.

⁶¹ Кудрявцев, Д.Н. *Исследования в области древнеиндийских домашних обрядов. Введение. I. Прием почетного гостя. II. Посвящение мальчика в брахманские ученики*. Юрьев, 1904, магистерская диссертация.

⁶² *Начальная санскритская хрестоматия со словарем и кратким обзором фонетики и морфологии санскритского языка*. Ученые записки Императорского Юрьевского Университета, 1905, № 3, прил. 51. 88 с.

⁶³ *Начальный курс санскритского языка. Грамматика. Хрестоматия. Словарь*. Юрьев, 1917, VI, 2. 173 с.

2 Indologie po Říjnové revoluci

2.1 První polovina 20. století

2.1.1 Směry výzkumu a univerzitní výuka

Po Říjnové revoluci a příchodu nové vlády se začala měnit celková organizace vědy, orientalistiky nevyjímaje. Klasické oblasti výzkumu v indologii jako staré jazyky, sanskrtská literatura a dějiny náboženství už nepostačovaly. Nová ideologie vyžadovala od orientalistiky soustředění se na národní osvobozenecká hnutí východu a přípravu budoucích bojovníků za svobodu ve východních zemích. Pro tyto účely bylo nezbytné zahájit výuku moderních indických jazyků - hindštiny, urdštiny, bengálštiny, paňdžábštiny, maráthštiny, tamilštiny a moderního dějepisu, ekonomiky a zeměpisu.

Velká rána byla zasazena studiu náboženství a filozofie, obzvláště v 30. letech během stalinských represí. Ty se dotkly především představitelů staré „buržoazní“ školy. Po skončení represí většina indologů a jiných orientalistů buď zahynula nebo byla uvězněna. Buddhologická a sanskrtská škola byly téměř zničeny a vše se muselo budovat od začátku. V orientalistice se však objevují nové tváře. Nejvíce na nový vývoj indologie měl vliv Barannikov Aleksej Petrovič. Jako představitel nového pokolení sovětských vědců byl ušetřen pronásledování ze strany vlády.

Jako zcela nová oblast výzkumu na scénu vstupuje drávidologie. Díky původem německému vědci Mervartu A.M. a jeho manželce Mervart L.A. se ruský čtenář seznamuje s drávidským divadlem a jazyky. Bohužel represe ukončily činnost i těchto indologů. Další rozvoj drávidologie zažila až v druhé polovině století.

Zvláštní situace vznikla v oblasti středověké a tradiční literatury psané novindickými jazyky. Ustálený výzkum začal teprve překladatelskou činností Barannikova A.P., za což byl kritizován jako za útěk z reality⁶⁴. Jeho překladatelský postup neměl své pokračovatele. Pozdější překladatelé středověké literatury Sazanova N.M., Cvetkov Ju.V., Lamšukov V.K., Serebrjanyj S.D. aj. používali zcela odlišnou metodiku překladu. „...výzkum středověké a tradiční literatury novindických jazyků se nadále rozvíjel mimo rámec jakýchkoliv existujících škol jako výhradně individualní vědecká činnost, založená na osobním zájmu a vášni jednotlivých vědců“⁶⁵. Nedostatečné zpracování středověké indické literatury bylo také

⁶⁴ Изучение литератур Востока: Россия XX век. Москва: Восточная литература РАН, 2002. ISBN 5-02-018215-X. Str. 425.

⁶⁵ Tamtéž, str. 426.

důsledkem upevňujících se v 50. letech vztahů s Indií, které „podněcovaly vědce k překladu a popularizaci moderních indických autorů“⁶⁶.

Vzhledem k novým požadavkům od orientalistiky se zakládají nové univerzity. V Moskvě je to Komunistická univerzita pracujících Východu (KUTV) pro přípravu členů osvobozeneckých hnutí ve východních státech. Tady se vyučovaly ekonomika a politika východu. Jazyky se mohly studovat v Centrálním institutu živých východních jazyků (CIŽVJa) též se nacházejícím v Moskvě. Později byl přejmenován na Moskevský institut orientalistiky a v roce 1954 zrušen.

Podobná instituce vznikla i v tehdejší Leningradu v roce 1920 pod názvem Leningradský institut živých východních jazyků (LIŽVJa). Fungoval pouze do roku 1938.

Útočištěm pro klasické indologické disciplíny zůstávalo Asijské museum. V roce 1930 na základě Institutu buddhistické kultury, Kolegia orientalistů a Asijského muzea a Turkologického institutu byl založen Institut orientalistiky Akademie věd SSSR, který vychoval mnoho vynikajících indologů a jiných orientalistů⁶⁷.

2.1.2 Osobnosti první poloviny 20. století

Na začátek 20. století připadá vědecká činnost Mervarta Alexandra Michajloviče, jehož první křestní jméno bylo Gustav-Genrikh Khristian, (1884 – 1932). V letech 1914 – 1918 se zúčastnil antropologické expedice na Cejlon a do Indie, kde zkoumal místní jazyky a divadlo. Po návratu expedice Mervart systematizoval pořízený materiál a posléze vydal několik publikací. Nejdůležitější z nich je první v Rusku *Gramatika hovorové tamilštiny*⁶⁸. Ve sbírce článků *Divadlo Východu* vychází popis jihoindického divadla a jeho forem *Indické lidové divadlo*⁶⁹. Další články na divadelní téma jsou *Námět Šakuntaly v malabarském lidovém dramatu*⁷⁰ a *Lidová tvorba v klasickém dramatu starověké Indie*⁷¹. Bohužel se nedochovaly Mervartovy překlady tamilské literatury a samotný autor se stal obětí represí⁷².

---

⁶⁶ Tamtéž.

⁶⁷ Зеленов Е.И., Касевич В.Б., Введение в востоковедение. Общий курс. Санкт-Петербург: КАРО, 2010, ISBN: 978-5-9925-0598-6. Str. 529 – 530.

⁶⁸ Мерварт А.М. Грамматика разговорного тамильского языка. Л., 1929. 228 с.

⁶⁹ Мерварт А.М. Индийский народный театр. Сб. Восточный театр. 1927. С. 16—111.

⁷⁰ Мерварт А.М. Сюжет Сакунталы в малабарской народной драме. — Восточные записки. Л., 1927, т. 1, с. 117—130.

⁷¹ Мерварт А.М. Элемент народного творчества в классической драме древней Индии. — Сборник МАЭ. 1928, т. VII, с. 267—282.

⁷² Изучение литератур Востока: Россия XX век. Москва: Восточная литература РАН, 2002. ISBN 5-02-

Generace narozená koncem 19. století je tvořena orientalisty, kteří stihli dokončit studium do roku 1917 a představovali ještě starou školu. Indolog Barannikov Aleksej Petrovič (1890 – 1952), který do ní patří, byl poněkud jiných názorů, což mu umožnilo zůstat nedotčeným politickým režimem. Právě jemu bylo souzeno ovlivnit vývoj indologie v 20. století. Po dokončení historicko-filologické fakulty Kyjevské univerzity se Barannikov přestěhoval do Petrohradu, kde v letech 1938 – 1941 působil jako ředitel Institutu orientalistiky Ruské akademie věd.

Barannikov A.P. věnoval velkou pozornost novohindickým jazykům a poukazyval na nutnost jejich studia. Ve svém článku *Sovětská indologie* vyčleňuje několik oblastí zaměření indologie - novohindická filologie, literární věda a poetika, překlady z hindštiny, urdštiny, bengálštiny.

Napsal několik jazykových učebnic a gramatik: *Maráthština. Kurz pro začátečníky*⁷³, *Hindustání (urdština a hindština)*⁷⁴. Je autorem několika překladů významných indických děl - *Rámájany* Tulsidása⁷⁵, *Premšágaru*, *Džátakamály*⁷⁶.

Snad nejdůležitějším přínosem Barannikova do indologie byly jeho práce o Romech a jejich jazyku. V roce 1938 vychází krátký historicko-etnografický přehled *Romové SSSR*⁷⁷, *Ukrajinský a jhoruský dialekt romštiny*⁷⁸.

Ruský indolog Kaljanov Vladimir Ivanovič (1908 – 2001) vystudoval orientalistiku na historicko-filologickém oddělení Petrohradské univerzity. Byl to žák Ščerbatského a Barannikova. Na doporučení posledního začal v roce 1939 překládat indický epos Mahabhárata. Za okupace Leningradu byl evakuován spolu s Orientálním ústavem do Taškentu, kde se stal vedoucím indického oddělení. V roce 1942 se vrátí zpátky a pokračuje ve své činnosti. Od roku 1968 působil na oddělení starověkého Východu.

V. I. Kaljanovovi se podařilo během svého života připravit k vydání komentované překlady šesti knih Mahábháraty: *Adi-parva*⁷⁹, *Sabha-parva*⁸⁰, „*Virata-parva*⁸¹, *Udyoga-*

018215-X. Str. 404.

⁷³ Баранников, А.П. *Маратхский язык. Начальный курс*. В 2-х ч., ЛВИ, 1934 — 1935. Ч. 1. 1934. с. 187; Ч. 2. 1935. с. 73.

⁷⁴ Баранников, А.П. *Хиндустани (урду и хинди)*. В 2-х ч. Ч.1. Грамматики; Ч.2. Учебник. Ленинград: ЛВИ, 1934. с. 514.

⁷⁵ Тулси Дас. *Рамаяна или Рамачаритаманаса. Море подвигов Рамы*. Пер с хинди Баранникова, А.П., Москва, Ленинград: АН СССР, 1948. с. 926.

⁷⁶ Арья Шура. *Гирлянда джатак, или Сказания о подвигах Бодхисаттвы*. Пер. Баранникова, А.П., Волковой, О.Ф., Москва: 1962. 348 с.; 2-е доп. изд. Москва: Восточная литература, 2000. 367 с.

⁷⁷ Баранников, А.П. *Цыганы СССР: краткий историко-этнографический очерк*. Москва: Центриздат, 1931. с. 38.

⁷⁸ Баранников, А.П. *The Ukrainian and South Russian Gypsy dialects*. Leningrad, 1934.

⁷⁹ *Махабхарата. Адипарва. Книга первая*. Пер. санскр. и комм. В. И. Кальянова. Москва, Ленинград: 1950.

*parva*⁸², *Drona-parva*⁸³, *Shalya-parva*⁸⁴. Překlad indického eposu je proveden v prozaické formě, ale jeho autor se snažil co nejvíce zachovat sanskrtské složené výrazy a být doslovný ve snaze zachovat a předat epickou poetičnost, což se mu podařilo.

Pod jeho redakcí byl vydán rusko-sanskrtký slovník⁸⁵. I po odchodu do důchodu pokračoval v bádání a v roce 1993 tak vyšel překlad *Arthaśāstry*⁸⁶. Nemalo úsilí věnoval klasickému oboru indologie – sanskrtu. Už svou disertační práci zasvětil složeným výrazům v sanskrtu. Jako znalec indického eposu věnoval mu hodně pozornosti. Rozebíral způsoby vyjádření minulého času v *Mahábháratě*⁸⁷, zvláštní jazykové formy a normy klasického sanskrtu⁸⁸. Napsal článek o studiu sanskrtu v Sovětském Svazu a Rusku⁸⁹.

Kaljanov se zabýval i jinými tématy jako například vojenství⁹⁰. Popisoval zbraně a způsoby válčení zmíněné v *Mahábháratě*, *Rgvédě* a jiných dílech. V jiném článku na základě eposu pojednává o principech cti indických válečníků⁹¹. Publikoval práce o vnější politice Indie v eposu⁹² a o obrazu indické ženy ve starověku⁹³.

Serebrjakov Igor Dmitrijevič (1917 – 1998) vystudoval Filologickou fakultu Petrohradské univerzity. Doktorské studium ukončil obhajobou disertace na téma *Literární proces v Indii VII. – XIII. století*⁹⁴. Několik let pobýval v Indii na diplomatických cestách. Zabýval se literaturou, sanskrtem i moderními jazyky. Tak v kolektivu s Rabinovičem I.S.

---

⁸⁰ *Махабхарата. Книга вторая. Сабханапарва, или Книга о собрании*. Пер. с санскр. и комм. В. И. Кальянова. Москва, Ленинград: 1962.

⁸¹ *Махабхарата. Книга четвертая. Виратанапарва, или Книга о Вирате*. Пер. с санскр. и комм. В. И. Кальянова. Ленинград: 1967.

⁸² *Махабхарата. Книга пятая. Удьюганапарва, или Книга о старании*. Пер. с санскр. и комм. В. И. Кальянова. Ленинград: 1976.

⁸³ *Махабхарата. Книга седьмая. Дронапарва, или Книга о Дроне*. Пер. В. И. Кальянова.: Наука, 1992.

⁸⁴ *Махабхарата. Книга девятая. Шальяпарва, или Книга о Шалье*. Пер. В. И. Кальянова. Москва: Ладомир, 1996.

⁸⁵ Кочергина, В.А. *Санскритско-русский словарь*. Москва: Изд-во Русский язык, 1978. 895 с.

⁸⁶ *Артхашастра*. Пер. В. И. Кальянова. Москва: Наука, 1993.

⁸⁷ Кальянов, В.И. *Средства выражения прошедшего времени в этическом санскрите* (по материалам Махабхараты). УЗ ИВ АН СССР, т. XIII, Индийская филология. Москва, 1958. С. 5-62.

⁸⁸ Кальянов, В.И. *Редкие формы языка Махабхараты и нормы классического санскрита*. УЗ ЛГУ, № 279, серия востоковедческих наук, вып.9. История и филология Индии. Ленинград: 1960. С.104-113.

⁸⁹ Кальянов, В.И. *Об изучении санскрита в Советском Союзе*. Вестник ЛГУ. Серия истории, языка и литературы. Вып.2. 1957, № 8. С. 23-36; Изучение санскрита в России. УЗ ЛГУ. Серия востоковедческих наук. Вып.14. 1962. № 304. С. 140-167.

⁹⁰ Кальянов, В.И. *Некоторые военные вопросы в древнеиндийском эпосе*. Махабхарата. Кн.4. Москва, 1967. С.135-160.

⁹¹ Кальянов, В.И. *О воинском кодексе чести в Махабхарате*. Махабхарата. Кн.7. Санкт-Петербург, 1992. С. 491-509.

⁹² Кальянов, В.И. *Некоторые вопросы внешнеполитических воззрений в древнеиндийском эпосе*. Махабхарата. Кн.5. Ленинград, 1976. С. 399-427.

⁹³ Образ индийской женщины в «Махабхарате». // Литературы Индии. Статьи и сообщения. М., 1979. С.19-22.

⁹⁴ Серебряков, И.Д. *Литературный процесс в Индии (VII – XIII вв)*. Москва: Наука, 1979. с. 158.

sestavil paňdžábsko-ruský slovník⁹⁵. Je autorem několika monografií: *Staroindická literatura*⁹⁶, *Paňdžábská literatura*⁹⁷, *Přehled staroindické literatury*⁹⁸, *Památky kašmírské sanskrtské literatury*⁹⁹.

Od roku 1940 se Serebrjakov věnuje také překladům. Bohužel jako většina překladů indologů ze sanskrutu nemá velkou literární hodnotu pro svou přílišnou akademičnost. Do 80. let Serebrjakov přeložil následující díla: *Dvacet pět Vetalových povídek*¹⁰⁰, *Třicet dvě novely o mniších*¹⁰¹, *Bhartrihari. Šatakatrajam*¹⁰², *Sómadéva. Pověst o králi Udajáně. Pět knih z oceánu příběhů*¹⁰³, *Sómadéva. Neobyčejná dobrodružství prince Naravahanadatty*¹⁰⁴, *Sómadéva. Další dobrodružství Naravahanadatty*¹⁰⁵, *Sómadéva. Oceán příběhů. Vybrané pověsti a příběhy*¹⁰⁶, *Pančatantra, neboli Pět knih moudrosti*¹⁰⁷.

Vzhledem k povaze doby není překvapení, že počet orientalistů byl velmi malý. Mohou být vyjmenováni ještě dva vědce. Jazykovědkyně Šor Rozalija Osipovna se věnovala germánské lingvistice a Larin Boris Aleksandrovič se zajímal o slovanské dialekty, přesto oba přispěli i do indologie několika pracemi¹⁰⁸ a překlady ze sanskrutu¹⁰⁹.

---

⁹⁵ Серебряков, И.Д. Рабинович И.С. *Панджабско-русский словарь*. Москва: 1961.

⁹⁶ Серебряков, И.Д. *Древнеиндийская литература: Краткий очерк*. Москва: ИВЛ. 1963. с. 201.

⁹⁷ Серебряков, И.Д. *Пенджабская литература: Краткий очерк*. Москва: ИВЛ. 1963. с. 193.

⁹⁸ Серебряков, И.Д. *Очерки древнеиндийской литературы*. Москва: Наука. 1971. с. 392.

⁹⁹ Серебряков, И.Д. *Памятники кашмирской санскритоязычной литературной общности 7-13 вв.* Москва: Наука. 1982. с. 149.

¹⁰⁰ *Двадцать пять рассказов Веталы*. Пер. И. Д. Серебрякова. Москва: ГЛИ, 1958. 147 стр.

¹⁰¹ *Тридцать две новеллы о монахах*. Пер. И.Серебрякова. Москва: ГИХЛ, 1962.

¹⁰² *Бхартрихари. Шатакатраям*. Пер. И. Д. Серебрякова. Москва: Наука, 1979. 136 с.

¹⁰³ *Сомадева. Повесть о царе Удаяне. Пять книг из Океана сказаний*. Пер. П. А. Гринцера и И. Д. Серебрякова. Москва: Наука, 1967.

¹⁰⁴ *Сомадева. Необычайные похождения царевича Нараваханадатты*. Пер. И. Д. Серебрякова. Москва: 1972. 540 с.

¹⁰⁵ *Сомадева. Дальнейшие похождения царевича Нараваханадатты*. Пер. И. Д. Серебрякова. Москва: 1976.

¹⁰⁶ *Сомадева. Океан сказаний: Избранные повести и рассказы*. Пер. И. Д. Серебрякова. Москва: Наука. 1982. 528 с.

¹⁰⁷ *Панчатантра, или Пять книг житейской мудрости*. Пер. И. Д. Серебрякова, А.Ш.Ибрагимова. Москва: ХЛ, 1989. 480 с.

¹⁰⁸ Ларин, Б.А. *Из области ведийской поэзии*. Москва; Ленинград: Восток, 1924, № 1, с. 1 — 48; *Учение о символе в индийской поэтике*. В кн.: Поэтика. Временник отдела словесных искусств Института истории искусств.. Кн. 2. Ленинград: 1927. с. 29 — 43.

¹⁰⁹ *Панчатантра. Избранные рассказы*. Пер. Шор, Р.О. Москва: 1930. 157 с.; *Двадцать пять повестей Веталы*. Пер. Шор, Р.О. Ленинград: Художественная литература. 1939. 208 с.

2.2 Druhá polovina 20. století

2.2.1 Směry výzkumu

V druhé polovině 20. století věda potkávala méně překážek než tomu bylo hned po Říjnové revoluci. Represe a druhá světová válka si vybrali svou daň. Některé ročníky mužů byly téměř vyhubeny. Prořídly i řady indologů.

Politická situace ve světě se změnila a Sovětský svaz potřeboval více specialistů v oblasti kultury a současného dění ve východních státech. Snad jedna z nejdůležitějších osobností této doby Barannikov A.P. píše ve svém článku: „... od 90. let minulého století naše předrevoluční indologie byla natolik vzdálena skutečné současné Indii, že po revoluci v sovětské době, kdy neustále roste zájem veřejnosti o bojující za svou nezávislost Indii, existence indologie v její staré podobě je nemožná.“¹¹⁰ Vzhledem k potřebě ustanovit přátelské vztahů s jinými státy se klade ještě větší důraz na výuku moderních indických jazyků.

Klasické disciplíny dostaly více prostoru a nadále zůstávají soustředěny v Leningradu na Fakultě orientalistiky, zatímco se Moskva stává oporou moderních studií. Na půdě jejích univerzit se rozvíjí studium indické politiky, ekonomiky a mezinárodních vztahů. V roce 1956 se zakládá Institut východních jazyků později v roce 1972 byl přejmenován na Institut států Asie a Afriky¹¹¹.

V roce 1955 indický premiér Džaváharlál Néhrú navštívil Sovětský svaz. K jeho návštěvě bylo připraveno otevření střední internátní školy se zaměřením na výuku hindštiny. Dodnes působí a připravuje žáky k dalšímu studiu vysokoškolských oborů s zaměřením na Indii¹¹².

V důsledku upevňujících se vztahů roste vědecký zájem o moderní indickou literaturu. Prvními významnějšími pracemi v této oblasti se staly *Krátký přehled urdské literatury*¹¹³ a *Krátký přehled novoindické literatury*¹¹⁴ Barannikova A.P. Důležitým bodem bylo založení Nakladatelství východní literatury v roce 1957.

Indologové začínají věnovat více pozornosti jednotlivým indickým autorům. Čelyšev

¹¹⁰ Баранников А.П. *Советская индология*. Известия Академии наук СССР. Отделение литератур и языка. Т. 7, вып. 1. 1948. С. 3.

¹¹¹ Зеленева, Е.И., Касевич, В.Б. *Введение в востоковедение. Общий курс*. Санкт-Петербург: КАРО, 2010. 534 с. ISBN: 978-5-9925-0598-6.

¹¹² <http://19int.ru/about>

¹¹³ Баранников, А.П. *Краткий очерк литературы урду*. Ленинград: Издание Ленинградского Вост. Института, 1930.

¹¹⁴ Баранников, А.П. *Индийская филология. Литературоведение*. Москва: ИВЛ, 1959.

J.P. se zabývá tvorbou indického básníka Niraly. Balin V.I. seznamuje ruského čtenáře s životem spisovatele Premčanda. Rozebírá také stav indické společnosti a aktuální problémy státu, bez jejichž pochopení není možné ocenit díla tohoto významného indického spisovatele.

Nebyl opomenut ani držitel Nobelovy ceny Rabindranath Thákur. První překlad z bengálštiny se objevil až v 20. letech. Od 50. let se Gnatjuk-Danilčuk věnuje studiu života a tvorby tohoto spisovatele. Gavrjušina N.D., Brosalina J.K., Putnini R.E. vydávají řadu článků, zasvěcených analýze vlivu Thákura na tvorbu jiných spisovatelů. Důležitou práci v této oblasti je *Literárně umělecká tvorba Rabindranatha Thákura* Ivbulisa V.Ja.¹¹⁵

Hned několik indologů se věnuje tvorbou Ikbala. Jsou to Anikejev N.P., Gafarov A. a Prigarina N.I.

Významným dílem o indické moderní poezii je práce Čelyševa Je.P. *Modrení indická poezie*¹¹⁶. Stejnému tématu se věnuje i Senkevič A.N. Neopomenuta je indická literatura v anglickém jazyce. Zbývají se jí Kalinnikova Je.Ja. a Ankrava S.Ja.

V 50. letech se postupně projevuje zájem o literaturu novindických jazyků. Řada článků se věnuje jednotlivým středověkým spisovatelům a básníkům. V následujících desetiletích se objevuje hodně obecných prací takových vědců jako Serebrjanyj S.D., Suvorova A.A., Lamšukov V.K., Sazanova N.M. zkoumá agiografickou literaturu.

Všechno jsou to většinou články, ale vychází i několik monografických studií pojednávajících převážně o životě a tvorbě jednotlivých spisovatelů – Surdase¹¹⁷, Kabíra¹¹⁸, Tulsidas¹¹⁹, Vidjapati¹²⁰.

Pod vlivem vědce Konrada N.I. v 60. - 70. letech mezi indology vzniká spor o tom, zda je možné použít periodizaci evropského literárního vývoje v případě indického. Tak například Sazanova N.M. a Pajevskaja J.V. označují indickou literaturu 15. - 16. století za obrozenou, zatímco Višněvskaja N.A. nahlíží na ni jako na středověkou.

Stále málo zpracována je středověká literatura v jiných jazycích. Obecnou představu o súfijské poezii dává několik článků Serebrjakova I.D., Suchočeva A.D., Tolstého N.I. Bengálské literatuře se věnuje Tovstych I.A., která se zabývá především výzkumem žánru epické poemy a jejích překladem.

---

¹¹⁵ Ивбулис, В.Я. *Литературно-художественное творчество Рабиндраната Тагора*. Рига: 1981

¹¹⁶ Чельшев, Е.П. *Современная поэзия хинди*. Москва: 1965.

¹¹⁷ Сазанова, Н.М. *Океан поэзии Сурадаса*. Москва: МГУ, 1973. 311 с.

¹¹⁸ Гафурова, Н.Б. *Кабир и его наследие*. Москва: Наука, 1976.

¹¹⁹ Цветков, Ю.В. *Кабир*. Наука, 1987. 184 с.

¹²⁰ Серебряный, С.Д. *Видьяпати*. Наука, 1980. 238 с.

Krátký přehled urdské literatury dávají Glebov N.V. a Suchočev A.S.¹²¹ Podrobnější představu dává monografie Šamatová A.N.¹²² Výzkumu literárních žánrů se věnují Suchačev A.S. a Suvorova A.A. Řada indologů se zabývá tvorbou Mirzy Galiba a nejúplnější práci jemu zasvěcenou napsala Prigarina N.I.¹²³

Drávidologie 50. let je představena jen několika překlady. Teprve v následujících desetiletích se tato disciplína začíná plnohodnotně vyvíjet. První práce se vyznačují seznamovací povahou. Hodně překladů významných drávidských autorů publikuje Alev Ibragimov. Musí být také vyjmenována Petruničeva Z.N., která se věnovala tvorbě spisovatele Gurazady Apparao a spolu s Gurovym N.V. se zabývala telugskou literaturou. K tamilské literatuře se obrací Pjatigorskij A.M., Byčichina L.V., Makarenko V.A. Glazov Ju.Ja. je autorem překladu dvou významných tamilských děl – *Tirukkural* a *Pověst o náramku*. Bohužel v 70. letech řada vědců emigrovala, ostatní se přeorientovali na výzkum jiných oblastí indologie. Nicméně tamilské literatuře se dostalo mnohem více pozornosti než kannadské a malajalské. Jedním z mála znalců těchto jazyků byl Daško M.A., jež je autorem několika článků a překladů. Pár článků o moderní malajalmské literatuře napsali také Makarenko V.A. a Dubjanskij A.M. Podrobnější studia vývoje kannadské literatury vydala Byčichina L.V.

Stará a středověká literatura po celou dobu rozvoje drávidologie zůstávala na pokraji zájmu a jen několik vědců může být zmíněno – Albedil M.F. a Dubjanskij A.M.

2.2.2 Osobnosti druhé poloviny 20. století

Představitelé indologie v druhé polovině 20. se dají rozdělit, jak to udělal ve svém článku Serebrjanyj S.D.¹²⁴, na několik generací. Z pokolení, které muselo válčit, vzešlo velmi málo vědců. Z tohoto důvodu se mezi nimi objevuje hodně žen.

Guseva Natalija Romanovna (1914-2010) vystudovala orientalistiku na Státní leningradské univerzitě a v letech 1944 – 2000 působila jako vedoucí vědecký pracovník v Institutu etnologie a antropologie Akademie věd SSSR. Publikovala články v časopisech

¹²¹ Глебов, Н.В., Сухочев, А.С. *Литература урду. Краткий очерк*. Москва: 1967.

¹²² Шаматов, А.Н. *Классический дакхини*. Москва: 1974.

¹²³ Пригарина, Н.И. *Мирза Галиб*. Москва: 1986.

¹²⁴ Серебряный, С.Д. Ю. Н. Рерих и история отечественной индологии. Петербургский Рериховский сборник. Вып. V. Санкт-Петербург, 2002. с. 20- 77.

Sovjetskaja etnografija a Slovo. V roce 1968 ji bylo uděleno ocenění Džaváharlála Néhrúa. Během svého dlouhého života vydala více než 160 publikací. Věnovala se náboženství a dějinám Indie, umění a kultuře. Mezi její knihy patří například *Džajnismus*¹²⁵, *Hinduismus*¹²⁶, naučně populární dílo o kultuře a národech *Indie skrz tisíceletí*¹²⁷, práce o indických kastách¹²⁸. Jsou zajímavé publikace o soudobém indickém umění a jeho vývoji – *Výtvarná umění Indie*¹²⁹ a *Moderní užitá umění Indie*¹³⁰. Pojednání o indických tradicích, kultuře a povaze představuje kniha *Mnohotvárná Indie*¹³¹. *Obyvatelé Rádžhastánu – národ a problémy*¹³². Dává charakteristiku zeměpisné oblasti a jejího velmi různorodého obyvatelstva, umění a zvyků. Každodenní život Indů, jejich zájmy a práce, náboženství a dějiny – to vše líčí kniha *Indie v zrcadle století*¹³³.

Netradiční pohled na původ Arjů vydobyl některým knihám Gusevove popularitu mezi obecnou veřejností a zároveň nepřízeň ve vědeckých kruzích. Tak je autorkou knih *Slované a Árjové. Cesta bohů a slov*¹³⁴, *Ruský Sever - pravlast Indoslavů*¹³⁵ a své poslední monografie *Starí Árjové a jejich tradice*¹³⁶.

Novikova Vera Aleksandrovna (1918-1972) se po studiu orientalistické fakulty zabývala bengálskou literaturou a překlady. V roce 1953 obhájila disertační práci na téma *Bankim Čandra Čattopadhaj jako spisovatel a publicista*¹³⁷. Novikova je autorkou čítanky bengálské prózy 19. století¹³⁸.

Specialista na srovnávací lingvistiku a etimologii Kočergina Vera Alexandrovna (1924) vystudovala románsko-germánské oddělení filologické fakulty Moskevské státní univerzity. Později přednášela na univerzitě sanskrť. Je autorkou řady studijních příruček, dvou učebnic sanskrťu, jediných od roku 1917. Patří jí také zatím jediný sanskrťsko-ruský slovník.

Generace druhé poloviny 20. let byla bohatá na indology a dala světu hodně známých

---

¹²⁵ Гусева, Н.Р. *Джайнизм*. Москва: Наука, 1968. 123 с.

¹²⁶ Гусева, Н.Р. *Индуизм: История формирования. Культурная практика*. М., 1977. 325 с.

¹²⁷ Гусева, Н.Р. *Индия: тысячелетия и современность*. Москва: Наука, 1971. 143 с.

¹²⁸ Гусева, Н.Р. *Отражение этнической специфики в жизни некоторых каст Индии*. Расы и народы. 1972. № 6.

¹²⁹ Гусева, Н.Р. *Художественные ремесла Индии*. Москва: Наука, 1982. 237 с.

¹³⁰ Гусева, Н.Р. *Современное декоративно-прикладное искусство Индии*. Москва: Искусство, 1958. 52 с.

¹³¹ Гусева, Н.Р. *Многоликая Индия*. Москва: Наука, 1987. 255 с.

¹³² Гусева, Н.Р. *Раджастханцы. Народ и проблемы*. Москва: Наука, 1989. 227 с.

¹³³ Гусева, Н.Р. *Индия в зеркале веков*. Москва: Вече, 2002. 448 с.

¹³⁴ Гусева, Н.Р. *Славяне и арии. Путь богов и слов*. М., 2002, 336 с. ISBN: 5-94538-098-9.

¹³⁵ Гусева, Н.Р. *Русский Север — прародина индо-славов*. Москва: Вече, 2003. 414 с. ISBN: 5-9533-0132-4.

¹³⁶ Гусева, Н.Р. *Арии и древнеарийские традиции*. Вече, 2010. 208 с. ISBN: 978-5-91464-035-1.

¹³⁷ Новикова, В.А. *Банкимчондро Чоттопадхай как писатель и публицист*. Ленинград: ЛГУ, 1953. 288 с.

¹³⁸ *Хрестоматия по бенгальской прозе XIX века*. Москва: ИВЛ, 1960. 191 с.; *Бенгало-русский словарь*. 115-190 с.

jmen. Její představitelé působili až po smrti Stalina v době tzv. oblevy. Svůj vliv měl příjezd Ju.N. Roericha a v neposlední řadě upevňující se vztahy s Indii.

Mezi osobností této generace patří Volkova Okt'abrina Fjodorovna (1926 – 1988). Absolvovala orientalistickou fakultu Petrohradské univerzity. Dokončila práci Barannikova nad předkladem *Džatakamaly*¹³⁹. Patří jí řada dalších překladů ze sanskrtu, například *Legenda o Kunale*¹⁴⁰, *Šridhara*¹⁴¹, *Pověsti, pohádky, podobenství starověké Indie*¹⁴². Jako buddholožka se dá považovat za následovkyni Ju.N.Roericha. Po potlačení buddhologie v 70. letech pokračovala v činnosti a stala se učitelkou pro mnohé později významné indology. Dodnes mnohé její překlady a práce, mezi nimiž jsou *Lankavatara-sútra*, *Nagardžuna* aj., nebyly publikovány.

Vorobjov-Desjatonovskij Vladimir Svjatoslavovič (1927 – 1956) vystudoval Petrohradskou univerzitu. Tento vynikající vědec zemřel na samém počátku své dráhy, ale přesto stihl odvést velkou práci. Systematizoval indické a tibetské rukopisy. Jeho popis středoasijských dokumentů v sanskrtu a jiných jazycích však nebyl vydán. V roce 1954 obhájil disertační práci *Vývoj osobních zájmen v indoárijských jazycích*¹⁴³. Je autorem řady encyklopedických článků, překladů pro středoškolskou čítanku starověké literatury¹⁴⁴ nebo také pro kapitolu o staré Indii v *Dějínách starověkého Východu*¹⁴⁵. Patří mu zdařilý překlad *Hlíněného vozičku*¹⁴⁶ Šudraky.

Grincera Pavla Aleksandroviče (1928 – 2009) ještě během studií klasické filologie na Moskevské univerzitě začal přitahovat sanskrť až se nakonec sanskrtská literatura stala jedním z jeho hlavních zájmů. Věnoval se také srovnávací literatuře a historické poetice. Stal se členem Akademie věd a nositelem několika ocenění.

Grincer P.A. napsal několik monografií na téma indického eposu. *Bhasa*¹⁴⁷ je věnována indickému dramatikovi z 3.-4. století. Autor rozebírá jeho dramata a uvádí důkazy

---

¹³⁹ Арья Шура. *Гирлянда джатак, или Сказания о подвигах Бодхисаттвы*. Пер. Баранникова А.П., Волковой О.Ф., Москва: Восточная литература, 1962. 348 с. 2-е дополн. изд. Москва: Восточная литература, 2000. 367 с.

¹⁴⁰ *Legenda o Kunale*. Пер. Бонгард-Левин А.П., Волкова О.Ф., Москва: Наука, 1963. 101 с.

¹⁴¹ *Шридхара. Патиганита*. Пер. Волкова О.Ф., Володарский А.И. Физ.-мат. науки в странах Востока. Вып. 1. Москва: 1966. 160 — 181 с.

¹⁴² *Повести, сказки, притчи древней Индии*. Москва: 1964. Пер с пали и санскрита. 66 — 70, 122 — 162 с.

¹⁴³ *Развитие личных местоимений в индоарийских языках*. Москва; Ленинград: 1956. 168 с.

¹⁴⁴ *Хрестоматия по истории древнего мира*. Под ред. В.В. Струве. Москва: Учпедгиз., 1956. 343 с.

¹⁴⁵ Воробьев-Десятковский В.С. *Очерки истории древнего Востока*. Под ред. В.В. Струве. Москва: Учпедгиз., 1956. 274 с.

¹⁴⁶ *Шудрака. Глиняная повозка*. Перевод с санскрита и пракритов, предисловие и примечания В. С. Воробьева-Десятковского, Москва: Гослитиздат., 1956. 263 с.

¹⁴⁷ Гринцер, П.А. *Бхаса*. Москва: Наука. 1979. 304 с.

pravosti děl. Kniha je doplněna vlastními překlady dvou her - *Hra o soše* a *Sen o Vasadvattě*. Další jeho monografie jsou *Staroindická proza*¹⁴⁸, *Staroindický epos. Geneze a typologie*¹⁴⁹, *Hlavní kategorie klasické indické poetiky*¹⁵⁰, *Období vzájemného ovlivňování literatury Východu a Západu*¹⁵¹, *Tajný jazyk Rgvédy*¹⁵², *Mongolské verze eposu o Rámovi*¹⁵³.

Grincer P.A. je autorem mnoha článků a také překladů do ruštiny. Kromě Bhásových her přeložil *Pověst o královi Udajáne*¹⁵⁴, *Hitopadéšu*, *Tantrakhjanki*, *Vikramačaritu*¹⁵⁵, román *Kádambari*¹⁵⁶. V roce 2006 vyšel překlad prvních dvou knih Rámájany ze sanskrtu – *Bálákánda* a *Ajódhjakánda*¹⁵⁷. Bohužel toto dílo nebylo dokončeno kvůli smrti Grincera P.A.

*Výbraná díla v 2 svazcích. Staroindická literatura*¹⁵⁸ je sbírka Grincerových prací o dějinách indické literatury. Rozebírá a porovnává indický epos, román, jazyk s díly jiných národů a zasazuje tak indickou literaturu do světového kontextu.

Erman Vladimir Gansovič (1928) vystudoval indickou filologii a od roku 1960 přednáší na Petrohradské univerzitě. K jeho zájmům patří sanskrtská a pálijská literatura, kterou také skvěle překládá - *Mudrarakšasa, nebo prsten rakšasa*¹⁵⁹, *Historie rodu Raghunova*¹⁶⁰, *Mahábhárata. Kniha VI.*¹⁶¹. Vydal řadu převyprávění staroindických literárních děl a dvě monografie o Kálidásovi¹⁶². Významná je jeho práce *Teorie dramatu v staroindické klasické literatuře*¹⁶³

Další významnou osobností je Toporov Vladimir Nikolajevič (1928 – 2005). Byl člověkem, jehož vědecké zájmy měly obrovský rozmach - slavistika, balkanistika, jazykověda, folklor, literární věda, náboženství, mytologie, kulturologie. Do indologie přispěl

¹⁴⁸ Гринцер, П.А. *Древнеиндийская проза* (Обрамленная повесть). Москва: ИВЛ. 1963. 268 с.

¹⁴⁹ Гринцер, П.А. *Древнеиндийский эпос. Генезис и типология*. Москва: Наука (ГРВЛ). 1974. 424 с.

¹⁵⁰ Гринцер, П.А. *Основные категории классической индийской поэтики*. Москва: Наука. 1987. 312 с.

¹⁵¹ Гринцер, П.А. *Эпохи взаимодействия литератур Востока и Запада*. Москва: РГГУ. 1997. 53 с.

¹⁵² Гринцер, П.А. *Тайный язык «Ригведы»*. Москва: РГГУ. 1998. 70 с.

¹⁵³ Гринцер, П.А. *Монгольские версии сказания о Раме*. Литературные связи Монголии, М. 1981.

¹⁵⁴ Сомадева. *Повесть о царе Удаяне: пять книг из Океана сказаний*. Пер. с санскрита Гринцера, П.А., Серебрякова, И.Д., Москва: Главная редакция восточной литературы, 1967. 284 с.

¹⁵⁵ *Индийская средневековая повествовательная проза*. Москва: Художественная литература, 1982. 389 с.

¹⁵⁶ Бана. *Кадамбари*. М., 1997. 664 с.

¹⁵⁷ *Рамаяна* : Кн. 1: Балаканда (Книга о детстве); Кн. 2: Айодхьяканда (Книга об Айодхье). Изд. подг. П.А. Гринцер. Москва: Ладомир, Наука, 2006. 890 с. ISBN 5-86218-454-6.

¹⁵⁸ *Избранные произведения. В 2-х томах. Древнеиндийская литература*. Том 1. РГГУ, 2008. 578 с. ISBN: 5-7281-1000-2.

¹⁵⁹ *Вишакхадатта. Мудраракишаса, или Перстень Ракишасы*. Пер. В. Г. Эрмана, Москва; Ленинград: Академия Наук, 1959. 176 с.; переизд.: Классическая драма Древней Индии. Ленинград: 1984. С. 55-154.

¹⁶⁰ *Калидаса. Род Рагху*. Пер. В. Г. Эрмана. Санкт-Петербург: ПВ, 1996. 334 с.

¹⁶¹ *Махабхарата. Книга VI. Бхишмапарва*. Пер. и комм. В. Г. Эрмана. Москва: Ладомир, 2009. 480 с.

¹⁶² Кальянов, В. И.; Эрман, В. Г. *Калидаса: Очерк творчества*. Москва: ГЛИИ, 1958. 72 с.; *Калидаса*. Москва: Наука, 1976. 224 с.

¹⁶³ Эрман, В. Г. *Теория драмы в древнеиндийской классической литературе*. Драматургия и театр Индии. М., 1961. С. 9-82.

prácemi *Sanskrt, Jazyk páli*¹⁶⁴. Jeho překlad *Dhamapady*¹⁶⁵ z páli je považován za jeden z nejlepších překladů buddhistického díla do ruštiny. Tímto překladem spolu s Roerichem Ju.N. pomohl v roce 1960 znovu zahájit sérii Bibliotheca Buddhica.

Toporovovi patří první monografický výzkum jednoho díla - dramatu Šudraky *Hliněný vozíček*¹⁶⁶. Zaměřuje se především na analýzu textu a zobrazeného prostředí. Věnuje se také autorství textu a jeho významu pro indickou literaturu.

Třetí díl série knih *Opera etymologica. Zvuk a smysl*¹⁶⁷ je věnován indickým a íránským jazykům. Obsahuje články i dříve publikované, ale značně doplněné. Společné téma sbírky je „slova a věci a jejich role v rituálu“. Články se převážně zabývají jazykem véd a problémy jazykovědy.

Toporovova žena Jelizarenkova Taťana Jakovlevna (1929 – 2007) po studiích filologické fakulty Moskevské univerzity obhájila kandidátskou práci na téma sloves v Rgvédě. Je to známý specialista v oblasti védské literatury. Doposud jen některé hymny z Rgvédy byly přeloženy vědci jako například Kočergina V.A. nebo Grincer P.A. Jelizarenkova jako první přeložila Rgvédské hymny do ruštiny¹⁶⁸ a za tuto práci a za její celkový přínos jí bylo v roce 2004 uděleno indické ocenění Padma Šri.

Jelizarenkova T.Ja. je autorkou mnoha článků a monografií o jazyce véd: *Aorist v Rgvédě*¹⁶⁹, *Význam osnov présensu v Rgvédě*¹⁷⁰, *Gramatika jazyka véd*¹⁷¹, *O védské hádance typu brahmodya*¹⁷², *Védský jazyk*¹⁷³, *Jazyk a styl védských ršijů*¹⁷⁴, *Slova a věci v Rgvédě*¹⁷⁵.

Patří jí další monumentální překlad poslední z véd – *Atharvavédy*¹⁷⁶. Poslední třetí díl

¹⁶⁴ Топоров, В.Н., Елизаренкова, Т.Я. *Язык пали*. Москва: Наука, 1965. 248 с.; 2-е изд., доп. Москва: Восточная литература, 2003.

¹⁶⁵ *Дхаммапада*. Пер. с пали, предисловие и комментарии Топорова, В.Н. Москва: Изд-во восточной литературы, 1960.

¹⁶⁶ Топоров, В.Н. *Древнеиндийская драма Шудраки «Глиняная повозка»: Приглашение к медленному чтению*. Москва: Наука, О. Г. И., 1998. 412 с. ISBN 5-02-011715-3, 5-900241-48-3.

¹⁶⁷ Топоров, В.Н. *Исследования по этимологии и семантике. Т. 3, Индийские и иранские языки*. Книга 1. Москва: Языки славянских культур, 2009. 376 с. ISBN: 978-5-9551-0332-7.

¹⁶⁸ *Ригведа. Избранные гимны*. Пер., комм. и вступит. ст. Елизаренковой Т.Я. Москва: 1972; *Ригведа. Мандалы I – IV*. Изд. подготовила Елизаренкова Т.Я. Литературные памятники. М., 1989. 768 с.; 2-е изд., испр. 1999. ISBN 5-02-011762-5; *Ригведа. Мандалы V – VIII*. Изд. подготовила Елизаренкова Т.Я. Литературные памятники. М., 1995. 752 с.; 2-е изд., испр. 1999. ISBN 5-02-011763-3; *Ригведа. Мандалы IX – X*. Изд. подготовила Елизаренкова Т.Я. Литературные памятники. М., 1999. 560 с. ISBN 5-02-011587-8.

¹⁶⁹ Елизаренкова, Т.Я. *Аорист в Ригведе*. АН СССР. Ин-т востоковедения. Москва: ИВЛ, 1960. 151 с.

¹⁷⁰ Елизаренкова, Т.Я. *Значение основ презенса в Ригведе*. Языки Индии. М., 1961. с. 91 — 165.

¹⁷¹ Елизаренкова, Т.Я. *Грамматика ведийского языка*. Москва: Наука, 1982. 439 с.

¹⁷² Елизаренкова, Т.Я., Топоров В.Н. *О ведийской загадке типа brahmodya*. Пареомилогические исследования. М., 1984. с. 14 — 46.

¹⁷³ Елизаренкова, Т.Я. *Ведийский язык*. Москва: Наука, 1987. 184 с.

¹⁷⁴ Елизаренкова, Т.Я. *Язык и стиль ведийских риши*. Москва: Наука, 1993. 315 с.

¹⁷⁵ Елизаренкова, Т.Я. *Слова и вещи в Ригведе*. Москва: Восточная литература, 1999. 240 с.

¹⁷⁶ *Атхарваведа (Шаунака)*. Пер. с ведийск. языка, втуп. ст. и коммент. Елизаренковой, Т.Я. В 3-х т. Т. 1.

vyšel až po smrti autorky v roce 2010.

Pjatigorskij Aleksandr Moisejevič (1929 – 2009) se postudiu filozofické fakulty věnoval filozofii a indickým jazykům – tamilštině a sanskrtu. Je autorem prvního tamilsko-ruského slovníku¹⁷⁷. Kniha *Materiály o indické filozofii*¹⁷⁸, jak sám píše v úvodu, je napsána proto, aby se lidé mohli seznámit s ukázkami středověké tamilské a jihoindické filozofické literatury. Díky jeho zájmu o buddhismus vychází publikace *Buddhist Studies: Ancient and Modern*¹⁷⁹, *The Buddhist philosophy of thought*¹⁸⁰, *The Bhagavat Gita*¹⁸¹. Od roku 1974 Pjatigorskij působil ve Velké Británii.

Syrkin Aleksandr Jakovlevič (1930) je v indologii znám jako překladatel indické literatury. Seznámil ruskomluvící čtenáře s takovými díly jako *Pančatantra*¹⁸², *Brihadaranjaka upanišada*¹⁸³, *Gitagovinda*¹⁸⁴, *Staroindické aforizmy*¹⁸⁵, *Kámasútra*¹⁸⁶ *Upanišady*¹⁸⁷ obsahují překlad tří knih. O upanišadách pojednává monografie *Některé otázky bádání nad upanišadami*¹⁸⁸.

K další generaci indologů patří Vetrogradova Viktorija Viktorovna (1933). Vystudovala klasickou filologii na MGU. Zabývá se prákrty a literaturou. Patří jí překlady z prákrťů a sanskrtu *Sattasai*, *Bhartrihari*¹⁸⁹ a řada dalších publikovaných například v *Čítance starověkých dějin Východu*¹⁹⁰. Mezi další práce Vetrogradové patří *O původu prákrtské poezie*¹⁹¹, *Prákrty*¹⁹².

Кн. I – VII. Москва: Восточная литература, 2005. 575 с. ISBN 5-02-018479-9; Т. 2. Кн. VIII-XII. 2007. 296 с. ISBN 978-5-02-018560; Т. 3. Кн. XIII-XIX. 2010. 232 с. ISBN 978-5-02-036440-0.

¹⁷⁷ Пятигорский, А. М., Рудин, С., *Тамильско-русский словарь*. Москва: ГИИНС, 1960. 1384 с.

¹⁷⁸ Пятигорский, А. М. *Материалы по истории индийской философии*. Москва: Восточная литература, 1962. 252 с.

¹⁷⁹ Piatigorsky, A. *Buddhist Studies: Ancient and Modern*. 1983.

¹⁸⁰ Piatigorsky, A. *The Buddhist philosophy of thought*. Totowa, N. J., 1984. 227 p., 0-7007-0159-1.

¹⁸¹ Piatigorsky, A. *The Bhagavat Gita*. Element Classic of World Spirituality Editions, 1997.

¹⁸² *Панчатантра*. Пер. А. Я. Сыркина. Москва: Изд-во АН. 1958. 376 с.; Переиздания: Москва: 1962; Москва: 1972.

¹⁸³ *Брихадараньяка упанишада*. Пер. Сыркина, А.Я. Москва: Наука. 1964. 240 с.

¹⁸⁴ Джаядева. *Гитаговинда*. Пер. Сыркина, А.Я. Москва: Восточная литература, 1995. 192 с.

¹⁸⁵ *Древнеиндийские афоризмы*. Сост. и пер. Сыркина, А.Я. Москва: Наука, 1966. 96 с.

¹⁸⁶ Ватсыяна Малланага. *Камасутра*. Пер. Сыркина, А.Я. Москва: Наука-Восточная Литература, 1993. 184 с.

¹⁸⁷ *Упанишады в 3-х книгах*. Пер., предисловие и коммент. Сыркина, А.Я. Москва: Наука, Ладомир, 1992, кн. 1, 240 с. ISBN: 5-86218-006-0 5-86218-007-9; кн. 2, 336 с. ISBN: 5-86218-005-2 5-86218-007-9; кн.3, 256 с. ISBN: 5-86218-004-4 5-86218-007-9.

¹⁸⁸ Сыркин А.Я. *Некоторые проблемы изучения упанишад*. Москва: Наука, 1971. 292 с.

¹⁸⁹ *Индийская лирика 2-10 веков*. Пер. с праkrita и санскрита Ю.Алихановой и В.Вертоградовой. Москва: Наука, 1978. 206 с.

¹⁹⁰ Вертоградова, В.В. *Хрестоматия по истории древнего Востока*. Ч. 2. М., 1980. Пер. с праkrita: Надписи Ашоки. С. 111 — 122. Пер. в пали: Махавамса. С. 129 — 131. Винаяпитака, 4: Махавагга. С. 131 — 139. Дигха-Никая: Тевидджа-Сутта. С. 139 — 155.

¹⁹¹ Вертоградова, В.В. *К истокам праkritской поэзии: Охотничьи песни*. Древняя Индия: Язык. Культура. Текст. М., 1985. С.105 — 116.

Zúčastnila se vykopávek v Uzbekistanu, což pomohlo Vertogradove napsat významnou práci *Indická epigrafika z Kara-Tepe ve Starém Termezu*. Zkoumá v ni epigrafiku počátku našeho letopočtu z buddhistického kláštera. Kniha je doplněna fotografiemi všech nalezených nápisů¹⁹³.

Grigorij Maximovič Bongard-Levin, (1933-2008), vystudoval historickou fakultu MGU kde se také stal vedoucím katedry dějin Jižní Asie. Byla mu udělena různými státy četná ocenění. Vědecký zájem pro něj představovaly především dějiny starověké Indie. Už jeho disertační práce byly na téma Indie za vlády Maurjů. Napsal řadu prací o dějinách Indie. *Indie v dávnověku*¹⁹⁴ je přehled dějin země založený mimo jiné naučné literatury na vlastním zkoumání originálních textů v sanskrtu, páli, praktech a starořečtině. *Dějiny Indie: stručný přehled*¹⁹⁵ poskytuje obecný přehled a začínají od paleolitických sídlišť a končí polovinou 70. let 20. století, značnou pozornost věnuje politické a ekonomické situaci po získání nezávislosti. Kniha byla přeložena do češtiny¹⁹⁶.

V roce 1980 poprvé vychází „Staroindická civilizace: filozofie, věda, náboženství“, čtvrté a poslední vydání které vyšlo v roce 2007 pod názvem *Staroindická civilizace: dějiny, náboženství, filozofie, epos, literatura, věda, střet kultur*¹⁹⁷. Kniha obsahuje informaci o vývoji všech stránek života obyvatel území Indie na pozadí dějin.

Další kniha *Mudrci a filozofové starověké Indie* seznamuje s mytologií, náboženstvím a vědou starých Indů. V knize *Od Skythie po Indii. Starověci Árvjové: mýty a dějiny*¹⁹⁸ spolu s E.A. Grantovským na základě vlastních studií zdrojů představuje vlastní pohled na původ Árvjů. Ve své době vyvolala zájem v naučných kruzích, kde otázka původu Árvjů byla a je stále aktuální. Kniha byla přeložena do angličtiny, francouzštiny, polštiny a maďarštiny.

Poněkud odlišného tématu se týká kniha *Umění Šrí Lanky: období starověku a středověku*¹⁹⁹. Seznamuje s architekturou, sochařstvím a malířstvím ostrova, jenž byl ovlivněn

---

¹⁹² Вертоградова, В.В. *Пракриты*. Москва: Восточная литература, 2002. 112с.

¹⁹³ Вертоградова, В.В. *Индийская эпиграфика из Кара-тепе в Старом Термезе. Проблемы дешифровки и интерпретации*. Москва: Восточная литература, 1995. 160с.

¹⁹⁴ Бонгард-Левин, Г. М., Ильин, Г. Ф. *Древняя Индия. Исторический очерк*. Москва: Наука, 1969. 736 с.; 2-е изд. под заглавием: *Индия в древности*. Москва: Наука, 1985. 758 с.; 3-е изд. Санкт-Петербург: Алетейя, 2001. 816 с. ISBN 5-89329-366-5.

¹⁹⁵ Антонова, К. А., Бонгард-Левин, Г. М., Котовский, Г. Г. *История Индии. Краткий очерк*. Москва: Мысль, 1973. 558 с.

¹⁹⁶ Antonova, K. A. et al. *Dějiny Indie: stručný přehled*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1980. 669, [5] s.

¹⁹⁷ Бонгард-Левин, Г. М. *Древнеиндийская цивилизация: история, религия, философия, эпос, литература, наука, встреча культур*. Муравей (Восток-Запад), Издательская фирма РАН Восточная литература, 2007 г., 494 с., ISBN: 5-02-036317-0, ISBN: 5-02-036317-0.

¹⁹⁸ Бонгард-Левин Г. М., Э.А. Грантовский. *От Скифии до Индии: (Древние Арии: Мифы и история)*. 2-изд., испр. и доп., Москва: Мысль, 1983. 203 с.

¹⁹⁹ Тюляев, С. И., Бонгард-Левин, Г. М. *Искусство Шри Ланки: древний и средневековый период*. Москва:

sousedící Indii. Spolu s A.A.Vigasiny, jak už bylo zmíněno výše, vydává *Indii a antický svět* a *The Image of India: the study of ancient Indian civilisation in the USSR*.

V knize *Indie: etnolingvistické dějiny, politická a ekonomická struktura, literární dědictví a starověká kultura*²⁰⁰ jsou shromážděny články na nejdiskutovanější témata jako například původ Árijů, Mundů, Drávidů a jiných národů, vliv indické civilizace na ostatní národy, otázky sociálního a politického uspořádání apod. Publikace obsahuje také seznam indologických prací napsaných v letech 1956-2003.

Mezi lety 1985 – 2004 vyšly tři díly ze série Písemné památky indické literatury z Centrální Asie²⁰¹. Obsahují faksimile originálních textů doplněné překladem a komentářem, jejichž autory jsou G.M.Bongard-Levin a M.I.Vorobjeva-Desjatkovskaja.

Alichanová Julija Markovna (1936) vystudovala Institut orientálních jazyků MGU, kde také přednášela indickou literaturu. Věnuje se dějinám indické starověké a středověké literatury a divadla. Patří jí teoretická bádání a články z oblasti literatury: *Některé otázky učení dhvani v staroindické poetice*²⁰², *Teorie poezie, Divadlo ve starověké Indii*²⁰³, *Klasické divadlo Indie*²⁰⁴, *O dvou dialogických písních pálijského kánonu*²⁰⁵, *Žánr natika v klasickém indickém dramatu*²⁰⁶, *O původu staroindického pojmu „rasa“*²⁰⁷, *Epická poema v sanskrtu a styl kavja*²⁰⁸.

Alichanová Ju.M. se zabývá překladem ze sanskrtu a páli. Je autorkou zatím jediného překladu do ruštiny komentáře k dílu *Dhvanikarika Dhvanjaloky*²⁰⁹ indického teoretika literatury Anandavardhana. Spolu s kolegou vydává sbírku buddhistických legend²¹⁰.

Přestože Alichanová prováděla četná bádání, po dlouhou dobu nevydala žádnou vlastní publikaci. Teprve v roce 2008 vyšla sbírka článků *Literatura a divadlo starověké*

Искусство, 1974. 207 с.

²⁰⁰ Бонгард-Левин, Г. М. *Индия. Этнолингвистическая история, политико-социальная структура, письменное наследие и культура древности*. Наука, 2003. 326 с. ISBN 5-02-032713-1.

²⁰¹ *Памятники индийской письменности из Центральной Азии*. Выпуск 1, Москва: Наука, 1985. 350 с.; выпуск 2, Москва: Наука, 1990. 440 с. ISBN 5-02-016987-0; выпуск 3, Москва: Восточная литература, 2004. 534 с. ISBN: 5-02-018326-1.

²⁰² Алиханова, Ю.М. *Некоторые вопросы учения дхвани в древнеиндийской поэтике*. Проблемы теории литературы и эстетики в странах Востока. Москва: 1964. 250 с.

²⁰³ Алиханова, Ю.М. *Культура древней Индии*. Москва: 1975. С. 252 — 259, с. 260 — 292.

²⁰⁴ *Классическая драма Востока*. Москва: Художественная литература, 1976. С. 7 — 22.

²⁰⁵ *Древняя Индия: Язык. Культура. Текст*. М., 1985. С. 66 — 75.

²⁰⁶ *Теория жанров литератур Востока*. Москва: 1985. 264 с. С. 223 — 245.

²⁰⁷ Алиханова, Ю.М. *Архаический ритуал в фольклорных и раннелитературных памятниках*. Москва: 1988. С. 161 — 183.

²⁰⁸ *Теория стиля литератур Востока*. Москва: Восточная литература, 1995. С. 105 — 139.

²⁰⁹ *Анандаврдхана. Дхваньялока (Свет Дхвани)*. Перевод с санскрита, введение и комментарии Алихановой, Ю.М. Москва, 1974. 304 с.

²¹⁰ *Буддийские сказания. Книга I*. Пер. с пали Парибка, А.В., Алихановой, Ю.М. Санкт-Петербург: Утпала, 1992. 160 с. ISBN 5-85755-001-7.

Indie²¹¹, ve které se věnuje analýze buddhistické literatury a takových indických autorů jako Ašvaghóša a Kálidás.

Neveleva Svetlana Leonidovna (1937) po studiu indické filologie pracovala v Institutu orientalistiky a od roku 1970 učí na Petrohradské univerzitě. Vědecká činnost Nevelevove je spojena především s indickým eposem. Spolu s Vasilkovym Ja.V. pokračuje v překladu *Mahábháraty*²¹², který byl započat Kaljanovym v roce 1939. Z 18 svazků doposud nejsou přeloženy pouze dva.

Několik monografií, které vydala, jsou věnovány epické literatuře. *Mýtologie staroindického eposu*²¹³ se zabývá mytologií třetí knihy Mahábháraty a na jejím základě líčí hlavní božstva indického panteonu. *Otázky poetiky staroindického eposu: Epiteton a přirovnání*²¹⁴ pojednávají o dvou hlavních výrazových prostředcích staroindického eposu. *Mahábhárata. Bádání nad staroindickým eposem*²¹⁵ pojednává o indickém eposu v celku a o jednom z nevýznamnějších indických děl. Monografie *Mahábhárata: umělecký jazyk staroindického eposu*²¹⁶ shrnuje všechny poznatky a posudky vzniklé během dlouholeté práce nad překladem *Mahábháraty*.

Neveleva publikovala nemálo článků. Tady jsou některé z nich: *Jméno v Mahábháratě*²¹⁷, *Hrdinské ženy v staroindickém eposu*²¹⁸, *Pravidla komunikace v Mahábháratě*²¹⁹, *O stavbě textu staroindického eposu vzhledem k archaickým rituálním představám*²²⁰.

---

²¹¹ Алиханова, Ю.М. *Литература и театр древней Индии : исследования и переводы*. Москва: Восточная литература, 2008. 287 с. ISBN 978-5-02-036385-4.

²¹² Кн.3. *Лесная (Араньякапарва)*. Пер. и комм. Я. В. Василькова, С. Л. Невелевой. Москва: Наука, 1987. 800 с.; Кн.8. *О Карне (Карнапарва)*. Пер. и комм. Я. В. Василькова, С. Л. Невелевой. Москва: Наука, 1990. 328 с.; Кн.10-11. *Сауптикапарва, или Книга об избииении спящих воинов. Стрипарва, или Книга о женах*. Пер. и комм. Я. В. Василькова, С. Л. Невелевой. Москва: ЯнусК, 1998. 240 с.; Кн.14.

Ашвамедхикапарва, или Книга о жертвоприношении коня. Пер. и комм. Я. В. Василькова, С. Л. Невелевой. Санкт-Петербург: Наука. 2003. 312 с.; Кн.15-18. *Ашрамавасикапарва, или Книга о жизни в обители. Маусалапарва, или Книга о побоище палицами. Махапрастханикапарва, или Книга о великом исходе. Сваргароханапарва, или Книга о восхождении на небеса*. Пер. и комм. Я. В. Василькова, С. Л. Невелевой. Санкт-Петербург: Наука, 2005. 240 с.

²¹³ Невелева, С. Л. *Мифология древнеиндийского эпоса (Пантеон)*. Москва: Наука, 1975. 120 с.

²¹⁴ Невелева, С. Л. *Вопросы поэтики древнеиндийского эпоса: Эпитет и сравнение*. Москва: Наука, 1979. 136 с.

²¹⁵ Невелева, С. Л. *Махабхарата. Изучение древнеиндийского эпоса*. Москва: Наука, 1991. 232 с.

²¹⁶ Невелева, С. Л. *Махабхарата: художественный язык древнеиндийского эпоса*. [Исследование]. Санкт-Петербург: Нестор-История, 2010. 332 с.

²¹⁷ Невелева, С. Л. *Имя в Махабхарате*. Литературы Индии. Статьи и сообщения. Москва: 1973. С. 232-247.

²¹⁸ Невелева, С. Л. *Героические жены в древнеиндийском эпосе*. Индийская жена. Исследования, эссе. Москва: 1996. С. 29-36.

²¹⁹ Невелева, С. Л. *Правила общения в Махабхарате*. Этикет у народов Южной Азии. СПб, 1999. С.157-182.

²²⁰ *О композиции древнеиндийского эпического текста в связи с архаическими обрядовыми*

Kolega Nevelev Vasil'kov Jaroslav Vladimirovič (1943), spolu se kterým překládají Mahábháratu, taktéž bádá nad tímto dílem. Publikoval hodně článků. Mezi jeho hlavní práce patří *Parable of a Man hanging in a tree and its archaic background*²²¹, *An Iranian Myth in Eastern India: Gayomart and the Mythology of Gaya*²²², *On the Meaning of the Names Asoka and Piyadas*²²³, *Mahábhárata a ústní epická tradice*²²⁴. Spolu s Sorokinou M.Ju. sestavil bibliografický slovník orientalistů, kteří se stali obětmi politického teroru²²⁵.

Stejně jako Vasil'kov patří do generace narozené během války Zacharjin Boris Aleksejevič (1942). Již po dobu 20 let je vedoucí katedry indické filologie na MGU. Je to klasický indilog, jež se zabývá jazykovědou, především sanskrtem a indickými jazyky. Dvě publikace pojednávají *Otázky fonologie kašmírštiny*²²⁶ a *Kašmírština*²²⁷ a disertační práce *Fonologie kašmírštiny* pojednávají o dardském jazyce. Další publikace na jazyková témata jsou *Typologie jazyků Jižní Asie*²²⁸, *Teoretická gramatika jazyků urdu a hindi*²²⁹, *Úvod do dějin hindštiny*²³⁰. *Patandžali Paspáša, nebo Úvod do jazykovědy a filozofie jazyka starověké Indie*²³¹ je překlad úvodní části uvádí čtenáře do staroindické jazykovědy. *Sanskrtská gramatika Varadaradži* seznamuje s překladem sanskrtské mluvnice indického gramatika z 17. století.

Semencov Vsevolod Sergejevič (1941 – 1986), indolog a sanskrtilista, za svůj krátký život stihl napsat několik monografií. Zabýval se staroindickou literaturou a náboženstvím. Jeho publikace *Bhagavadgíta* je nejen překladem samotného díla, ale obsahuje také komentáře a monografii *Bhagavadgíta v tradici a moderní vědecké kritice*²³². Částečně také

представлениями. Архаический ритуал в фольклорных и раннелитературных памятниках. Москва: 1988. С. 128-160.

²²¹ Vasil'kov, Ya.V. *Parable of a Man hanging in a tree and its archaic background*. СПб, 1995. С. 257-269.

²²² Vasil'kov, Ya.V. *An Iranian Myth in Eastern India: Gayomart and the Mythology of Gaya*. Orientalia Suecana. Vol XLVII 1998. Uppsala, 1999. P. 131 – 149.

²²³ Vasil'kov, Ya.V. *On the Meaning of the Names Asoka and Piyadas*. Indologica Taurinensia. Vol. XXIII – XXIV. (1997 – 1998). Torino, 2000. P. 441 – 457.

²²⁴ Васильков Я.В. *Махабхарата и устная эпическая поэзия*. Народы Азии и Африки. 1971. № 4. С. 95-106.

²²⁵ Васильков, Я.В., Сорокина, С.Л. *Люди и судьбы. Библиографический словарь востоковедов — жертв политического террора в советский период (1917 — 1991)*. Санкт-Петербург: Петерб. востоковедение, 2003. 496 с.

²²⁶ Захарьин Б. А. *Проблемы фонологии языка кашмири*. Москва: Наука, 1974. 161 с.

²²⁷ Захарьин, Б. А., Эдельман Д. И. *Язык кашмири*. Языки народов Азии и Африки. Москва: Наука, 1971. 140 с.

²²⁸ Захарьин, Б. А. *Типология языков Южной Азии*. Москва: МГУ, 1987. 184 с.; 2-е изд. Москва: URSS, 2008.

²²⁹ Захарьин, Б. А. *Теоретическая грамматика языков хинди и урду*. Москва: МГУ, 1989, 167 с.

²³⁰ Захарьин, Б. А. *Введение в историю языка хинди*. Москва: МГУ, 1978. 135 с.

²³¹ Патанджали «Паспаца», или *Введение в науку о языке и лингвофилософию Древней Индии*. Москва: МГУ, 2003. 232 с.

²³² *Бхагавадгита*. Пер. Семенцова, В.С., Москва: Восточная литература, 1999. 257 с.

пřeložil komentář k tomuto dílu – *Bhagavadgítabhašja*²³³.

Serebrjanyj Sergej Dmitrijevič (1946) se v indologii zabývá kulturologií, dějinami literatury a filozofie. Jako velmi plodný vědec vydal velké množství článků a monografií. Patří mezi ně například práce o indickém básníkovi a spisovateli *Vidjapati*²³⁴ a překlad jeho díla *Zkouška člověka*²³⁵, což byl vůbec první překlad do evropského jazyku. Zajímavá publikace *Román v moderní indické kultuře*²³⁶ vypráví o proniknutí evropského žánru románu do Indie a jeho stanovení na jihoasijské půdě.

Alexej Alexejevič Vigin (1946) vystudoval historickou fakultu MGU, kde také učil v letech 1969-1995. Zaměřuje se na starověké dějiny a historické písemné prameny. Obě svoje disertace věnuje *Arthašastře*. Patří mu také překlady ze sanskrutu *Nitisary Kamandaky*²³⁷, učebnice politiky a umění vládnout, úryvky z *Matsjapurany*²³⁸, *Dharmašástry*²³⁹. Ve sbírce světových právních textů přeložil díla nebo úryvky sanskrtských děl *Arthašástra*, *Manusmrti*, *Naradasmrti*, *Višnumrti*, *Brihaspatismrti*, *Katjajanasmrti*, *Mitakšara*²⁴⁰. Zajímá se o rozvoj indologie v Sovětském Svazu a spolu s jinými autory píše knihu o výzkumu starověké Indie v SSSR²⁴¹. Jako dějepisec velkou pozornost věnuje kultuře, politice a dějinám starověké Indie a podílí se na publikacích na daná témata. Píše kapitoly o starověké Indii v knize o mezistátních vztazích a diplomacii na starověkém východě²⁴², dějiny starověké Indie a Indie za vlády Guptovců v šestidílných *Dějínách Východu*²⁴³. Spolu s A.M.Samozvancevym vydává v Dillí knihu *Society, State and Law in Ancient India*²⁴⁴. Pro sbírku historických textů týkajících se kultury Indie v období mezi II. a I. tisíciletím před n.l.

²³³ «Гитабхашья» Рамануджи (гл. 1—2). Пер. Семенцова, В.С. Всеволод Сергеевич Семенцов и российская индология. Москва, 2008.

²³⁴ Серебряный, С.Д. *Видьяпати*. Москва: Наука, 1980. 236 с.

²³⁵ *Видьяпати, Испытание человека: Пуруша-парикша*. Серебряный, С.Д. Москва: Наука, 1999. 255 с. ISBN: 5-02-011695-5.

²³⁶ Серебряный, С. Д. *Роман в индийской культуре Нового времени*. Москва: РГГУ, 2003. 210 с. ISBN: 5-7281-0501-7.

²³⁷ Камандака. *Нитисара IV 7, 1 Идеальные элементы государства*. Пер. Вигасина, А.А. Индия в литературных памятниках III—VII веков. Москва, 1984.

²³⁸ *Матсья-пурана*. (Отрывки). Пер. Вигасина, А.А. История и культура Древней Индии. Москва, 1990.

²³⁹ *Дхармашастра Нарады*. Пер. А. А. Вигасина, А. М. Самозванцева. Москва: Восточная литература, 1998. 256 с.

²⁴⁰ *Архашастра Каутильи, Ману-смрити, Нарада-смрити, Вишну-смрити, Брихаспати-смрити, Катьяяна-смрити, Виджнанешвара «Митакиара»*. Пер. Вигасина А.А. Антология мировой правовой мысли. В 5 т. Т.1. Москва, 1999.

²⁴¹ Bongard-Levin, G. M., Vigin, A. A. *The Image of India: the study of ancient Indian civilisation in the USSR*. Moscow: Progress, 1984. 270 p.

²⁴² Vigin, A.A. *Древняя Индия*. Межгосударственные отношения и дипломатия на древнем Востоке. Москва, 1987. С. 177-213.

²⁴³ *История Востока в 6-ти т.* Москва: Восточная литература, 1995-1997.

²⁴⁴ Vigin, A.A. *Society, State and Law in Ancient India*. New Delhi: Sterling Publ., 1985. 238 p. In col.: A.M.Samozvantsev.

překládá ze sanskrtu ve spolupráci s N.B.Beljajevou texty o domácích zvycích, umění politiky, úryvky z Harivamši a Kámasútry. V roce 2002 k výročí narozenin Roericha vychází sbírka utvořená z autorských výzkumů na témata dříve nedotčena, k níž Vigasin přispěl velmi zajímavým článkem *Antičtí autoři o indických kastách*²⁴⁵. Téma o styku antického světa s dalekou Indií zpracovává spolu s Bongard-Levinym a M.D.Bucharinym v zajímavé knize *Indie a antický svět*²⁴⁶. Kniha vypráví o obrazu Indie v antické literatuře, svědectvích z Alexandrová tažení a vyprávění poslanca Megasthena. Dále následuje pohled na Indii raně křesťanského západu a na závěr Indie v římské literatuře.

2.3 Moderní indologie

2.3.1 Studium indologie

Po roce 1991 se v Rusku zase mění politická situace. Vliv ideologie na vědecké práce postupně upadá, ale jejích témata se příliš nemění. Tradiční rozdělení Petrohradu a Moskvy na klasickou a moderní školu už není tak výrazné a celkový směr indických studií udává především politika a ambice Ruské federace. Ve vědeckém výzkumu převládají praktické disciplíny užitečné především v oblasti mezinárodních vztahů. Vychází stále více jazykových učebnic, především hindštiny. Nejnovější publikace posledních let jsou věnovány dějinám Indie. Vasiljev L.S. vydává obsáhlé *Všeobecné dějiny*²⁴⁷, první díl kterých je věnován Východu. Důležitou prací je *Jižní Indie. Společenskopolitické uspořádání 6. - 13. století*²⁴⁸, která představuje první ucelený popis nejméně prostudované oblasti Indie. Projevuje se zájem o moderní dějiny. Kniha *Dějiny Indie. 20. století*²⁴⁹ dává přehled politického dění v zemi od počátků osvobozenického hnutí až po 21. století.

V moderní době v Rusku je možné studovat různé indologické disciplíny na několika univerzitách. Součástí Moskevské státní univerzity je Fakulta pro orientální a africké jazyky

---

²⁴⁵ *Индия-Тибет: текст и вокруг текста*. Москва: Восточная литература. 2004. 272 с.

²⁴⁶ Бонгард-Левин, Г.М., Бухарин, М.Д., Вигасин, А.А. *Индия и античный мир*. Москва: Восточная литература, 2002. 359 с.

²⁴⁷ Васильев, Л.С. *Всеобщая история. В 6 т. Т.1. Древний Восток и античность*. М.: Высшая школа, 2007. 447 с. ISBN:978-5-06-005591-7.

²⁴⁸ Алаев, Л.Б. *Южная Индия. Общественно-политический строй 6 — 13 веков*. Москва: ИВ РАН. 2011. 712 с. ISBN 978-5-89282-469-9.

²⁴⁹ Юрлов, Ф.Н., Юрлова, Е.С. *История Индии. 20 век*. Москва: ИВ РАН, 2010. 920 с. ISBN 978-5-89292-434-7.

založena v roce 1956, kde jsou na katedrách mimo jiné vyučovány dějiny Indie a indická filologie. Orientální oddělení na Státním institutu mezinárodních vztahů v Moskvě (MGIMO) připravuje všestranně vzdělané specialisty s hlubokou znalostí nejen jazyka, literatury a dějin, ale také politiky, ekonomiky, diplomacie a zahraniční politiky.

Na nejstarší v Rusku Fakultě orientálních studií na Petrohradské státní univerzitě dnes lze studovat indologii včetně specializace na regiony Indie a Jižní Asie.

2.3.2 Osobnosti

Indologové pracující na těchto univerzitách vedou vědeckou činnost a stále publikují své práce. Mezi nimi je významnou osobností Oleg Georgijevič Ulciferov. Pracuje na univerzitě již více než padesát let. Mezi lety 1999-2004 vedl katedru indo-íránských a afrických jazyků a v devadesátých letech získal na indických univerzitách nejvyšší tituly za literaturu a lingvistiku, cenu za šíření hindského jazyka za hranicemi Indie a jiná ocenění.

O.G.Ulciferov je zařazen do oddílu moderní indologie z toho důvodu, že hodně jeho práci přispívá do současného rozvoje této disciplíny. Je autorem mnoha učebnic indických jazyků – hindštiny, bengálštiny, urdštiny. Podle jeho učebnic hindštiny je tento jazyk vyučován nejen v Rusku, ale i ve Východní Evropě a zemích bývalého Sovětského svazu. V nedávné době vydal přepracované učebnice hindštiny²⁵⁰ a jednu z nejúplnějších gramatik²⁵¹. Věnuje se teoretické a praktické gramatice a vyvíjí vlastní metodiku vyučování hindštiny. Je také sestavitelem několika rusko-hindských a hindsko-ruských slovníků²⁵². Tři jeho významné vědecké práce *Sloveso v hindštině*, *Praktická gramatika hindštiny* a *Syntax hindštiny* byly publikovány v Indii a jsou povinnou četbou pro některé z indických univerzit. Pracuje také na příručkách pro politický, ekonomický a právní překlad²⁵³ a

---

²⁵⁰ Ульциферов, О. Г. *Учебник языка хинди. Первый год обучения*. АСТ, 2006, ISBN 978-5-17-039440-1; *Учебник языка хинди. Основной курс второго и третьего годов обучения*. Изд. 2-е, АСТ, Восток — Запад, 2006. 544 с. ISBN 5-17-039438-1/5-478-00408-1.

²⁵¹ Ульциферов, О. Г. *Практическая грамматика современного литературного языка хинди*. АСТ, Восток-Запад, 2005. 752 с. ISBN 5-478-00087-6/5-17-030396-3.

²⁵² Ульциферов, О. Г. *Современный русско-хинди словарь*. Русский язык – Медиа, 2004. 1170 с. ISBN 5-9576-0105-5; *Современный хинди-русский словарь*. Русский язык - Медиа, Дрофа, 2009. 1376 с. ISBN 978-5-9576-0421-1, 978-5-358-06663-2.

²⁵³ Ульциферов, О. Г. *Учебное пособие по политпереводу*. Москва: РИО МГИМО, 1982; *Учебное пособие по политпереводу для студентов 3-5 курсов ф-та МО*. Издание 2-е стереотипное, Москва: РИО МГИМО, 2000; *Учебное пособие по экономпереводу для 4-5 курсов ф-та МЭО*, Москва: РИО МГИМО, 1997.

audiokurzach²⁵⁴. Pro studenty indologie i širokou veřejnost je také užitečný Jazykovo-
zeměpisný slovník obsahující více než 10 000 hesel z oblastí dějin, kultury, literatury,
náboženství, mytologie, hudby, divadla, zvyků, státního zřízení, ekonomiky, etnografie aj.²⁵⁵

Šochin Vladimir Kirillovič (1951) vystudoval filozofickou fakultu MGU. Věnuje se
náboženství a filozofii. Je autorem monografií *Bráhmanská filozofie: počátek a rané
období*²⁵⁶, *První filozofové Indie*²⁵⁷, *Filozofická učení. Období stanovení*²⁵⁸, *Indická filozofie:
období šramanů*²⁵⁹. Některé články jsou věnované indické filozofii - *Racionalismus starověké
Indie jako předmět historicko-filozofické vědy*²⁶⁰, *Indická verze teodiceí*²⁶¹. Patří mu také
několik překladů: *Měsíční svět sankhji: Išvarakršna, Gaudapada, Vačaspati Mišra*²⁶², *Sútry
filozofie sankhja: Tattva-samasa, Krama-dipika, Sankhja-sútra*²⁶³, *Njaja-sútra*²⁶⁴.

Lysenko Viktorija Georgijevna (1953) vystudovala filozofii na MGU. Zabývá se
buddhistickou filozofií a vaišéšikou. Hodně překládá z francouzštiny, ale patří jí i překlad
traktátu filozofa Prašastapády²⁶⁵. Monografie Lysenko jsou *Filozofie přírody v Indii:
atomismus školy vaišéšika*²⁶⁶, *Filozofie raného buddhismu*²⁶⁷, *Univerzum vaišéšiky*²⁶⁸, *Raný*

---

²⁵⁴ Ульциферов, О.Г., *Лингафонный курс для 4-6 годов обучения*. М., 1992, 1995; *Лингафонный курс языка хинди*. МГИМО, 2007. 162 с. ISBN: 978-5-9228-0256-7.

²⁵⁵ Ульциферов О. Г., *Индия. Лингвострановедческий словарь*. Русский язык, 2004. 584 с. ISBN: 5-9576-0010-5.

²⁵⁶ Шохин, В.К. *Брахманистская философия: начальный и раннеклассический периоды*. Москва: Восточная литература, 1994. 354 с.

²⁵⁷ Шохин В.К. *Первые философы Индии. Учебное пособие для университетов и вузов*. Москва: Ладомир, 1997, 301с.

²⁵⁸ Шохин В.К. *Школы индийской философии. Период формирования (IV вв. до н.э. - II в. н.э.)*. Москва: Восточная литература, 2004. 413 с.

²⁵⁹ Шохин, В.К. *Индийская философия: шраманский период (сер. I тыс. до н.э.)*. Учебное пособие. Санкт-Петербург: СПбГУ, 2007. 421 с.

²⁶⁰ Шохин, В. К. *Древнеиндийский рационализм как предмет историко-философской науки (проблемы периодизации истории древнеиндийской мысли)*. Рационалистическая традиция и современность. Индия. М., 1988. С. 11-45.

²⁶¹ Шохин, В.К. *Индийская версия теодицеи*. Проблема зла и теодицеи. Материалы международной конференции 6-9 июня 2005. Под общ. ред. В.К.Шохина. М., 2006. С. 226 — 236.

²⁶² Шохин, В.К. *Лунный свет санхьи: Ишваракришна, Гаудапата, Вачаспати Мишра*. Москва: Ладомир, 1995. 325 с.

²⁶³ Шохин, В.К. *Сутры философии санхьи: Таттва-самаса, Крама-дипика, Санхья-сутра, Санхья-сутры, Санхьясутра-вритти*. Москва: Ладомир, 1997. 363 с.

²⁶⁴ *Ньяя-сутра. Ньяя-бхашья. Историко-философское исследование*. Перевод с санскрита, комментарий Шохина, В.К. Москва: Восточная литература, 2001. 504 с. ISBN: 5-02-018150-1.

²⁶⁵ *Прашастапата. Собрание характеристик категорий («Падартха-дхарма-санграха») с комментарием «Цветущее дерево метода» («Ньяя-кандали») Шридары*. Пер. Лысенко, В.Г. Москва: Восточная литература, 2005. 640 с.

²⁶⁶ Лысенко, В.Г. *Философия природы в Индии. Атомизм школы вайшешика*. Москва: Восточная литература, 1986. 199 с.

²⁶⁷ *Ранняя буддийская философия*. Лысенко, В.Г., Терентьев, А.А., Шохин, В.К. Ранняя буддийская философия. Философия джайнизма. РАН Институт философии. Москва: Восточная литература, РАН, 1994. С. 7-310.

²⁶⁸ Лысенко, В.Г. *Универсум вайшешики*. Москва: Восточная литература, 2003. 486 с. ISBN: 5-02-018252-4.

*buddhismus*²⁶⁹. Napsala také velké množství článků na stejná témata.

Isajeva Natalja Vasiljevna (1954) je dalším filozofem, který se zabývá indickou filozofií, především védántou. Několik článků a monografie *Šankara a indická filozofie*²⁷⁰ jsou zasvěceny hlavnímu představiteli védánty Šankarovi. Vyšel také anglický překlad této monografie²⁷¹. *Slovo tvořící svět. Od rané védánty ke kašmírskému šivaismu: Gaudapada, Bhartrihari, Abhinavagupta*²⁷² obsahuje překlady dvou traktátů a monografii o vzniku védánty a vývoji až k šivaismu. Isajeva také překládá: *Komentář Šankary k Brahma sútrám (1. sútra)*²⁷³, *Advajta a purva-mimansa. Komentář Šankary k 4. sútře*²⁷⁴.

Paribok Andrej Vsevolodovič (1952) je orientalista se specializací na dějiny filozofie a indické jazyky. Obzvlášť se soustředí na jazyk páli. Patří mu překlady buddhistických děl, mezi nimiž jsou *Otázky Milindovy*²⁷⁵, *Pověsti o moudrosti pravé a domnělé*²⁷⁶, *Buddhistické legendy*²⁷⁷, *Džátaky: vybrané pověsti minulých životůch Buddhových*²⁷⁸. Hodně se věnuje i filozofickým otázkám, především buddhismu. V současné době přednáší na Filozofické fakultě Petrohradské univerzity.

Vyjmenovat všechny specialisty působící v současné době v oblasti indologie by bylo hodně náročné. Hodně jmen patří lidem málo známým, přesto po dlouhá léta pracujícím na vysokých školách Ruska.

Drjukova Klara Usagalijevna (1939) vystudovala mezinárodní vztahy na MGIMO, kde od roku 1976 také přednáší. V současné době je docentkou Katedry indoíránských a afrických jazyků. V publikacích se soustředí na výuku hindštiny. Je autorkou kulturologického videokurzu o moderní Indii včetněpřiložené čítanky a slovníku²⁷⁹, příručky pro praxi mluvení

²⁶⁹ Лысенко, В.Г. *Ранний буддизм: религия и философия. Учебное пособие.* М., 2003. 246 с. ISBN: 5-201-02123-9.

²⁷⁰ Исаева, Н.В. *Шанкара и индийская философия.* Москва: Наука, 1991, 200 с.

²⁷¹ Isajeva, N.V. *Shankara and Indian philosophy.* SUNY, New York, 1993.

²⁷² Исаева, Н.В. *Слово, творящее мир. От ранней веданты к кашмирскому шиваизму: Гаудапата, Бхартрихари, Абхинавагупта.* Москва: Ладомир. 1996. 271 с. ISBN: 5-86218-222-5.

²⁷³ *Комментарий Шанкары к «Брахма-сутрам» (1-я сутра).* Пер. и комм. Исаевой, Н.В. Народы Азии и Африки. 1983. № 4. С. 126 – 137.

²⁷⁴ *Адвайта и пурва-миманса. Комментарий Шанкары к 4-й сутре Бадараяны.* Пер. и комм. Исаевой, Н.В. Народы Азии и Африки. 1985. № 5. С. 101 – 118.

²⁷⁵ *Вопросы Милнды.* Пер. с пали, исслед. и коммент. Парибка, А.В. Москва: Наука, ГРВЛ, 1989. 485 с.

²⁷⁶ *Повести о мудрости истинной и мнимой.* Пер. с пали Парибка, А.В., Захарьина, Б.А. Л.: Художественная литература, 1989. 528 с.

²⁷⁷ *Буддийские сказания. Утпала. Книга I.* Перевод с пали Парибка, А.В., Алихановой Ю.М.; Предисл. и примеч. Парибка, А.В. Санкт-Петербург: Утпала, 1992. 160 с.

²⁷⁸ *Джатаки: избранные рассказы о прошлых жизнях Будды.* Перевод с пали Парибка, А.В., Эрмана, В.Г. Санкт-Петербург: МЭОО Возрождение – Культурный центр “Уддияна”, 2003. 416 с.

²⁷⁹ Дрюкова, К.У. *Видеокурс Культурология современной Индии.* Диктор Гита Шарма для 2-5 курсов, 1999; Хрестоматия к видеокурсу *Культурология современной Индии* для 2-5 курсов. РИО МГИМО, 1999, 6 п.л.; Словарь к видеокурсу *Культурология современной Индии* для 2-5 курсов. РИО МГИМО, 1999.

a překlad z hindštiny²⁸⁰. Významnou publikaci je příručka pro studenty světové a indické ekonomiky, zaměřená na praxi překladu, schopnost anotace ekonomických textů a vedení rozhovoru na ekonomická témata²⁸¹. Druhý díl příručky se připravuje k vydání. Poslední vydaná práce je studijní příručka socialně-politického a ekonomického překladu²⁸² s zaměřením na rozvoj mluvnických a překladatelských schopností, orientaci v specializovaných textech, rozšíření slovní zásoby.

Indira Adiljevna Gazijeva je docent katedry orientálních jazyků na fakultě teoretické a praktické lingvistiky Ruské státní humanitní univerzity. Od roku 2000 vyučuje na univerzitě hindštinu a je autorkou mnoha publikací. Vydává učebnice a příručky hindštiny. Je jednou z autorek sbírky studijních textů v hindštině *Procházky po Indii*²⁸³ skládající se z článků o zemi a úkolů na jazykové jevy a pro následnou diskuzi. *Čtete a mluvíme hindsky*²⁸⁴ obsahuje ukázky z hindské prózy a poezie, přísloví, pořekadla, šarády a.j. a je doplněná cvičeními a slovníkem. Studentům také přijde vhod příručka psaní pracovního dopisu sestavená tradičně z tematických textů, cvičení²⁸⁵. Je zaměřena na zdokonalení písemného projevu a rozšíření a používání slovní zásoby. Další sbírka, která stojí za zmínku, je *Indie. Kultura a politika*²⁸⁶. Představuje publicistické a jazykovo-geografické články v hindštině různé obtížnosti.

---

²⁸⁰ Дрюкова, К.У. *Учебное пособие по речевой практике и переводу языка хинди по материалам рассказов индийских писателей*. Москва: МГИМО, 2002.

²⁸¹ Дрюкова, К.У. *Учебное пособие по языку хинди для студентов старших курсов в двух частях. Экономика Индии. Часть I*. Москва: МГИМО, 2006. 243 с. ISBN: 5-9228-0279-8.

²⁸² Дрюкова, К.У. *Учебное пособие. Общественно-политический и экономический перевод. Язык хинди*. МГИМО, 2009, 232 с., ISBN: 978-5-9228-0761-6.

²⁸³ Газиева, И.А., Гришина, А.Д., Коган, С.А., Кононова, Т.В., Сеничкина, А.В. *Прогулки по Индии*. Восток-Запад, 2004, ISBN 5-478-00068-X.

²⁸⁴ Газиева, И.А. *Читаем и говорим на хинди. Сборник учебных текстов для развития навыков устной и письменной речи*, АСТ, Восток-Запад, 2006. ISBN 5-17-034818-5, 5-478-00222-4.

²⁸⁵ Газиева, И.А. *Хинди. Деловое письмо*. Саппорт СТ, 2007. ISBN 978-5-903184-21-9.

²⁸⁶ Газиева, И.А. *Индия: культура и политика: сборник учебно-методических материалов по языку хинди*. Саппорт СТ, 2007. 528 с. ISBN: 978-5-903184-20-0.

Závěr

Indologie v Rusku prošla dlouhým a složitým vývojem. Nevyhnula se vlivu historických okolností a teprve v současné době se vzpamatovává a nabírá na síle. Ale i dnes je v určité míře podmíněná státní politikou. Ruská Federace vidí v Indii mocného spojence a je zapotřebí vychovávat co nejvíce specialistů na vztahy s touto zemí. Jako perspektivní a prestižní obor studium indických jazyků vyvolává velký zájem u absolventů středních škol a stojí v jedné řadě se sinologií a arabistikou.

Takový směr vývoje poněkud znevýhodňuje klasické disciplíny výzkumu. Překvapivým důsledkem malého zájmu o „nepraktické“ oblasti indologie a náboženské krize ve státě je stále větší publikace ne odborných filozofických a jiných textů. Nedostatek vědomostí tak způsobuje snadný rozvoj pseudoindických odvětví filozofie a náboženství v Rusku, což znázorňuje jak důležitá může být činnost indologů a jejich role ve společnosti.

Přes všechny nedostatky děl ruské indologie mohou ještě posloužit i zahraničním vědcům a studentům. Bohužel je jen málo překladů alespoň významných indologických prací a i ty originální se velmi obtížně hledají v českých knihovnách. Tady hodně vypomáhá internet. Na jeho stránkách se dají vyhledat převedené do elektronických formátů staré předrevoluční vydání i ta nejnovější. Vzhledem k malým nákladům současných vědeckých prací je to velká výpomoc.

Seznam použité literatury

Strnad, Jaroslav et al. *Dějiny Indie*. Vyd. 1., dopl. [i.e. 2. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. 1187 s. Dějiny států. ISBN 978-80-7106-630-9.

Баранников, А.П. *Советская индология*. Известия Академии наук СССР. Отделение литератур и языка. Т.7, вып. 1. 1948.

Бартольд, В.В. *Сочинения*. Т. 9. Москва: Наука, 1977.

Бескровный, В.М. *Из истории изучения живых индийских языков в России в XIX веке*. Вестник Ленинградского Университета. № 8. Л.: Издательство Ленинградского университета, 1957.

Большая Советская Энциклопедия. В 30 томах. Третье издание. 1969-1978. 18240 с.

Загородников, Т.Н., Шастико П.М. *Русско-индийские отношения в 1900-1917 гг.* Восточная литература, 1999. 527 с. ISBN: 5-02-018155-2; 5-02-018107-2.

Изучение литератур Востока: Россия XX век. Москва: Восточная литература РАН, 2002. 557 с. ISBN 5-02-018215-X.

Кальянов, В.И. *Об изучении санскрита в Советском союзе*. Вестник Ленинградского Университета. № 8. Л.: Издательство Ленинградского университета, 1957.

Котовский, Г.Г. *Библиография Индии: дореволюционная и советская литература на русском языке и языках народов СССР, оригинальная и переводная*. Москва: Изд. восточной литературы, 1959. 218 с.

Краткая литературная энциклопедия. Москва: Сов. энцикл., 1962—1978. 9288 с.

Люстерник, Е.Я., *Русско-индийские экономические научные и культурные связи в XIX в.* Москва: Наука, 1966. 222 с.

Мратхузина, Г.Ф. *Российско-индийские отношения в отечественной историографии: диссертация кандидата исторических наук*. 07.00.09. Казань, 2001.

Милибанд, С.Д. *Востоковеды России: XX - начало XXI века: библиографический словарь в двух книгах = Russian orientalists of the 20th and early 21st centuries: a bio-bibliographical reference in 2 vols*. Москва: Восточная литература РАН, 2008. 2 тома. ISBN 978-5-02-036364-9.

Овчинников, Р.В., Сидоров, М.А. *Русско-индийские отношения в XVIII в.: сборник документов*. Москва: Наука, 1965. 564 с.

Русско-индийские отношения в XIX в.: сборник архивных документов и материалов. Москва: Восточная литература РАН, 1997. 373 с. ISBN 5-02-017947-7.

Сосина Н.Н., Тансыкбаева С.И. *Библиография Индии 1968 - 1975: советская и*

переводная литература. Москва: Наука, 1982. 164 с.

Халфин, Н.А., Литвинский, Б.А., Антонова, К.А. *Россия и Индия.* Москва: Наука, 1986. 354 с.

Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона в 82 тт. и 4 доп. тт. Москва: Терра, 2001. 40 726 с.